

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПрАТ «ПВНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра права та публічного управління

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНА

Зав. кафедрою _____

к.ю.н., доц. Гулевська А.Ю.

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ОРГАНАМИ
МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Виконала:

студентка гр. ПУА-212м _____

Ю.О. Плоха

Керівник:

к.е.н., доц. _____

К.А. Волошина

Запоріжжя

2024

ПрАТ «ПВНЗ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедрою _____

к.ю.н., доц. Гулевська А.Ю.

«__» _____ 2023 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

Студенту гр. ПУА – 212 м, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

Плохій Юлії Олександрівні

1. Тема: Реформування системи надання адміністративних послуг органами місцевої влади

затверджена наказом по інституту № 02-25 від 05.12.2022 р.

2. Термін здачі студентом закінченої роботи: 13.01.2024 р.

3. Перелік питань, що підлягають розробці:

1. Дослідити теоретичні підходи до визначення сутності публічних послуг

2. Визначити підходи до класифікації публічних послуг

3. Розглянути особливості системи публічних послуг в Україні та напрями її розвитку

4. Надати характеристику діяльності Дніпропетровського ОЦКПХ МОЗ

України

5. Проаналізувати виконання Центром основних завдань як державної установи з охорони здоров'я

6. Провести аналіз результативності надання Центром окремих видів публічних послуг

7. Узагальнити пропозиції розвитку системи публічних послуг Дніпропетровського ОЦКПХ

8. Запропонувати заходи з вдосконалення взаємодії Дніпропетровського ОЦКПХ з органами державної влади, суб'єктами бізнесу та громадськості

9. Запропонувати шляхи активізації участі Дніпропетровського ОЦКПХ у діяльності територіальних громад

Дата видачі завдання «04» вересня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної

магістерської роботи _____

(підпис)

К.А. Волошина

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис)

Ю.О. Плоха

(прізвище та ініціали)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Зав.кафедрою _____

КАЛЕНДАРНИЙ ГРАФІК
підготовки магістерської дипломної роботи
студентом інституту ЗІЕІТ заочної форми навчання
гр. ПУА-212м П.І.Б. Плохою Юлією Олександрівною
на 2023-2024 навчальний рік

№ етапу	Зміст	Терміни виконання	Готовність по графіку %, підпис керівника	Підпис керівника про повну готовність етапу, дата
1.	Корегування теми кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи, збір практичного матеріалу за темою кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи	04.09.23-17.10.23		
2.	I атестація I розділ кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи	23.10.23-28.10.23		
3.	II атестація II розділ кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи	20.11.23-25.11.23		
4.	III атестація III розділ кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи, висновки та рекомендації, додатки, реферат, перевірка програмою «Антиплагіат»	18.12.23-23.12.23		
5.	Доопрацювання кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи, підготовка презентації, отримання відгуку керівника і рецензії	25.12.23-06.01.24		
6.	Попередній захист кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи	08.01.24-13.01.24		
7.	Подача кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи на кафедру	за 3 дні до захисту		
8.	Захист кваліфікаційної кваліфікаційної магістерської роботи	15.01.24-20.01.24		

Керівник _____ (П.І.Б) “ ” _____ 20__ р.

Студент _____ (П.І.Б.) “ ” _____ 20__ р.

Примітка: Графік складається у трьох примірниках: для студента, керівника, завідувача кафедри

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота: 87 с., 4 таблиці, 6 рисунків, 80 джерел літератури

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є формування теоретичного підходу та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи надання публічних послуг регіональними центрами Міністерства охорони здоров'я України.

Об'єктом дослідження є механізм удосконалення надання публічних послуг державними установами.

Предметом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є процес надання послуг Регіональними інспекційними центрами Міністерства охорони здоров'я України.

Наукова новизна кваліфікаційної магістерської роботи полягає в дослідженні теоретико-методичних засад, розробці практичних рекомендацій та демонстрації ефективності впровадження запропонованих заходів, спрямованих на удосконалення системи надання послуг центру.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані заходи з удосконалення системи надання публічних послуг центру можуть бути використані в практичній діяльності установи.

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ, МІСЦЕВА ВЛАДА, ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ, ЯКІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ.....	10
1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності публічних послуг.....	10
1.2. Підходи до класифікації публічних послуг	17
1.3. Особливості системи публічних послуг в Україні та напрями її розвитку	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИМ ОБЛАСНИМ ЦЕНТРОМ КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБ МОЗ УКРАЇНИ	32
2.1. Загальна характеристика діяльності Дніпропетровського ОЦКПХ МОЗ України.....	32
2.2. Аналіз виконання Центром основних завдань як державної установи з охорони здоров'я	39
2.3. Аналіз результативності надання Центром окремих видів публічних послуг	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИМ ОЦКПХ МОЗ УКРАЇНИ	63
3.1 Пропозиції розвитку системи публічних послуг Дніпропетровського ОЦКПХ	63
3.2. Заходи з вдосконалення взаємодії Дніпропетровського ОЦКПХ з органами державної влади, суб'єктами бізнесу та громадськості	73
3.3 Шляхи активізації участі Дніпропетровського ОЦКПЗ у діяльності територіальних громад	76
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	83
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
А		
абсолютний, абсолютне	абс.	при цифрах
В		
відносний, відносно	відн.	при цифрах
виробництво	вир-во	при цифрах
Г		
гривня, гривень	грн.	при цифрах
К		
копійка	коп.	при цифрах
М		
місто	м.	по тексту
Р		
розділ	розд.	при цифрах та у примітках
район	р-н	по тексту
редакція, редактор	ред.	по тексту
рис.	рис.	по тексту
С		
сторінка	стор.	при цифрах и у примітках
Т		
таблиця	табл.	по тексту
тисяч гривень	тис. грн.	при цифрах и у примітках

ВСТУП

Актуальність теми. Сьогодні сучасні адміністративні системи та надання державних послуг потребують значних реформ, які мають бути системно впроваджені в політичній, економічній та соціальній сферах. Реформи мають бути максимально прозорими та базуватися на європейських цінностях. Адже той факт, що Україна перебуває на шляху до членства в Європейському Співтоваристві, є беззаперечним. Визначення шляхів та механізмів модернізації державної служби відповідно до принципів Європейського Союзу неможливе без створення умов для отримання громадянами якісних, своєчасних та адекватних адміністративних послуг.

Ця проблема актуалізується не лише розбалансованістю системи регулювання процедурних елементів у взаємовідносинах держави з громадянами та бізнесом, а й відсутністю цілісної, чіткої та зрозумілої філософії таких взаємовідносин, що ґрунтується на принципах рівності, відкритості та верховенства права. Якість публічних послуг та їх надання є свідченням ставлення всього апарату державної влади до людини та ступеня дотримання її прав і свобод.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є формування теоретичного підходу та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи надання публічних послуг регіональними центрами Міністерства охорони здоров'я України.

Для досягнення поставленої мети в магістерській роботі визначено низку взаємопов'язаних завдань.

- Дослідити теоретичні аспекти надання публічних послуг;
- проаналізувати існуючу систему надання послуг центрами; та
- розробити відповідні рекомендації щодо вдосконалення системи надання послуг досліджуваною державною організацією.

Предметом дослідження кваліфікаційної магістерської роботи є процес надання послуг Регіональними інспекційними центрами Міністерства

охорони здоров'я України.

Об'єктом дослідження є механізм удосконалення надання публічних послуг державними установами.

Інформаційною базою дослідження є наукові матеріали українських та зарубіжних вчених у сфері публічних послуг, дані про діяльність Регіональних інспекційних центрів, документи нормативно-правової бази щодо здійснення підприємницької діяльності в Україні та інші джерела інформації.

Методи дослідження У дослідженні використано системний підхід до оцінки діяльності інституцій, аналіз, інтеграцію, порівняння та деталізацію.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є загальні положення економічної теорії та наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з питань надання та управління державними послугами.

Інформаційною базою дослідження є праці українських та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативно-правові акти у сфері надання послуг, звітні та статистичні дані державних органів.

Наукова новизна кваліфікаційної магістерської роботи полягає в дослідженні теоретико-методичних засад, розробці практичних рекомендацій та демонстрації ефективності впровадження запропонованих заходів, спрямованих на удосконалення системи надання послуг центру.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані заходи з удосконалення системи надання публічних послуг центру можуть бути використані в практичній діяльності установи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

1.1. Теоретичні підходи до визначення сутності публічних послуг

Надання та отримання різних видів послуг є невід'ємною частиною діяльності громадян, бізнесу та органів державної влади. Перш ніж розглядати ці послуги як публічні, давайте розглянемо, що таке послуги взагалі. Дослідження показали, що в науковому середовищі немає єдиного розуміння природи поняття "послуга".

Як зазначають Станковська І.М. та Перезова І.М. [1], у посібнику "Лібералізація міжнародної торгівлі послугами", підготовленому ЮНКТАД та Світовим банком у середині 1990-х років, послуги - це результат взаємно узгоджених дій з іншими інституційними одиницями. Відповідно до класифікації ГАТТ/СОТ, існує понад 600 видів послуг. Ця класифікація послуг базується на Міжнародній стандартній галузевій класифікації, яка була прийнята ООН і визнана більшістю країн світу.

Згідно з тлумаченням Котлера, послуга - це об'єкт купівлі-продажу у вигляді дії, вигоди або задоволення. Він також виділяє супутні послуги як об'єкти, які взагалі не присутні в готовому продукті [2, с. 292]. Послуги мають суттєві відмінності від товарів, оскільки не завжди існує матеріальний носій для їх представлення, а також послуги не можна накопичувати.

Особливістю надання нематеріальних послуг є те, що, на відміну від матеріальних послуг, їх не можна виробити, накопичити та зберігати заздалегідь. Послуга починається лише тоді, коли отримано замовлення або коли з'являється клієнт. З цієї точки зору, виробництво і споживання послуг тісно пов'язані між собою. Взаємопов'язаність виробництва і споживання нематеріальних послуг є найхарактернішою рисою, що відрізняє їх від інших об'єктів комерційної діяльності [3].

Загальний підхід до класифікації послуг використовує Б. Моргрец. У

його класифікації основними критеріями є те, кому адресована послуга і чи є послуга матеріальною чи нематеріальною (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні підходи до класифікації послуг [4]

Основні класи послуг	Види послуг
1. Відчутні дії, спрямовані на тіло людини	Послуги охорони здоров'я, пасажирський транспорт, салонів краси і перукарень, спортивних закладів, ресторанів і кафе
2. Відчутні дії, спрямовані на товари та інші фізичні об'єкти	Послуги вантажного транспорту, ремонт і утримання устаткування, охорона, підтримання чистоти і порядку, послуги пральень, хімчистки, ветеринарні послуги
3. Невідчутні дії, спрямовані на свідомість людини	Послуги закладів освіти, радіо-, телебачення, інформаційні послуги, театрів, музеїв
4. Невідчутні дії з невідчутними активами	Банківські, юридичні і консультаційні послуги

Наведена вище класифікація є базовою класифікацією послуг у так званій сфері нематеріального виробництва. Звичайно, її можна доповнювати і розвивати. Наприклад, послуги можна класифікувати за ступенем контакту зі споживачем, ступенем регулювання законодавством, трудомісткістю, споживчою базою та іншими ознаками.

Класифікація послуг використовується і в міжнародній практиці. Наприклад, у Керівництві з платіжного балансу МВФ, яким користуються всі країни світу, до торговельних (тобто міжнародних) послуг віднесено такі види та підвиди послуг: транспорт, подорожі, зв'язок, будівництво, страхування, фінансові послуги, роялті та ліцензійні платежі, інші ділові послуги, персональні, культурні та особисті, культурні та рекреаційні послуги, а також державні послуги.

Деякі підходи до визначення поняття "державні послуги", викладені Чаусовською, наведені в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Підходи до визначення поняття «публічні послуги» [5]

Сутність поняття	Джерело/автор
усі послуги, що надаються публічним (державним та самоврядним) сектором або іншими суб'єктами за рахунок публічних коштів	Центр політико-правових реформ [6]
послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні	лист Міністерства юстиції № 967-0-2-09-22 від 18.12.2009 р. [7]
усі послуги, що надаються публічним сектором або іншими суб'єктами під відповідальність публічної влади і за рахунок публічних коштів	Г. Писаренко [8]
діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування або державних чи муніципальних підприємств, установ, організацій за кошти державного або місцевого бюджетів усіх рівнів	Ю. <u>Щиндель</u> [9]
юридично й соціально значущі дії в інтересах суспільства, держави і громадян	Ю. Тихоміров [10]
усі послуги, які надаються публічним сектором та за надання яких відповідальність несе публічна влада	В. Тимошук [11]

Таким чином, публічні послуги - це послуги, що надаються публічним сектором за рахунок публічних коштів і за які несуть відповідальність органи публічної влади.

У роботі В. В. Резнікової представлено аналіз основних концепцій визначення сутності поняття "послуга" [12]. На думку вищезазначених авторів, прихильники першої концепції, серед яких Ю. Г. Калмиков, С. Ємельянчик, Д. Степанов та інші, визначають сутність послуги через діяльність (дію). За такого підходу послуги розглядаються як діяльність підприємства, спрямована на задоволення потреб інших осіб, за винятком діяльності, що здійснюється на основі трудових відносин. Послуги також визначаються як вид діяльності, що задовольняє певну потребу людини, яка може мати або не мати матеріальну форму, і яка тісно пов'язана або повністю незалежна від виробництва товарів. Послуги також визначаються як вид праці, при якому досягнення корисного ефекту збігається в часі з його споживанням. До послуг належить діяльність підприємств (установ, організацій), яка не має матеріально-речової форми, але задовольняє специфічні потреби їх замовників (споживачів: фізичних осіб, підприємств,

установ, організацій) Д. Степанов вважає, що під дією (як поведінкою на одному рівні) слід розуміти серію рухів тіла, спрямованих на один об'єкт. А оскільки треба мати на увазі, що послуга є більш складним явищем, то це має бути серія дій (рухів), які послідовно змінюють і доповнюють одна одну. Це характеризує послуги як дії. З огляду на це, автор визначає послугу як різновид об'єкта цивільних правовідносин. Ця послуга проявляється у певних правочинах, тобто у свідомих та доцільних діях виконавця або в діяльності, що є предметом зобов'язань, має нематеріальні наслідки, нестійкі уречевлені результати, пов'язані з іншими договірними відносинами, та характеризується ознаками здійсненності, невіддільності від джерела, негайного споживання та неформальної якості характеризується ознаками [13].

Як зазначає В. Резнікова, прихильники другої концепції, зокрема Є. Романова, С. Алексєєв, Н. Індюков, М. Кротова, О. Красавчиков та інші, загалом підтримуючи першу концепцію, визначають послуги як результат діяльності. Згідно з іншим підходом, зобов'язання слід розмежовувати за результатом діяльності, а до зобов'язань з надання послуг відносити лише ті, яким притаманні такі ознаки

а) предмет договору створює корисний ефект у вигляді зручності для іншої сторони (наприклад, економія часу, економія коштів, додаткові гарантії)

б) послуга як діяльність споживається в процесі її надання [2].

Позиція, що послуги є результатом діяльності, є поширеною; С. С. Алексєєв визначає послуги як певні результати, а не саму діяльність [14]; Н. П. Індіков також стверджує, що товаром може бути лише результат праці (діяльності). Специфіку результату він вбачає в тому, що останній існує у вигляді корисного ефекту, який практично невіддільний від діяльності [15] На думку М. В. Кротова, послуги можуть бути об'єктом цивільних і трудових правовідносин. Об'єктом трудових правовідносин є послуга як процес обслуговування, тоді як об'єктом цивільних правовідносин є послуга як

продукт праці. При цьому він визначає послугу як діяльність громадянина або організації, яка споживається в процесі її здійснення і продукт якої не має конкретного вираження [16].

Відповідно до аналізованої концепції, послуги також визначаються як певний вид діяльності, що не передбачає створення речей (їх відновлення, ремонт тощо), але виробляє відповідні товари, які мають споживчу вартість самі по собі і здатні задовольняти певні потреби завдяки своїм корисним властивостям. Послуги також трактують як вид корисної праці, виробництво корисного ефекту якої збігається з моментом її споживання.

Таким чином, поняття послуги включає: 1) взаємодію між надавачем послуги та споживачем послуги (отримувачем послуги); 2) процес надання послуги надавачем послуги (тобто виконання певного завдання); 3) результат дії надавача послуги ("результат послуги").

В. Приходько пропонує визначати послугу як корисний результат дії (діяльності), причому цей корисний результат складається з корисного ефекту.

Як компроміс між першими двома концепціями пропонується уявлення про те, що сутність послуги виводиться через цілісність (неподільну єдність) діяльності та її результату (Т. Левшина, Ю. Романець та ін., 2004). При наданні послуги продається не сам результат, а дія, що призвела до нього. З огляду на це, послуга - це специфічний результат, виражений у діяльності.

Критики аналізованої концепції зазначають, що нерозривність результату і діяльності навряд чи є основною характеристикою послуги. Навіть у випадку послуг, пов'язаних з переробкою та поводженням з об'єктами, результат невіддільний від самої діяльності, але ці відносини регулюються договором підряду в силу прямої вказівки закону. Водночас при наданні багатьох послуг результат може бути певним чином відокремлений (наприклад, він може бути задокументований або зафіксований в електронному вигляді) [12].

Четверта концепція визначає сутність послуги як діяльність, що не має

уреченого результату; Є. Д. Шешенін характеризує послугу як: а) діяльність особи (юридичної або фізичної), що надає послугу; б) надання послуги не має уреченого результату; в) корисні ефекти послуги (діяльності) споживаються в процесі надання послуги і споживча вартість послуги припиняє своє існування; Є.Д. Щегенін зазначає, що термін "послуга" вживається як в економічному, так і в юридичному значенні і що послуги надаються при виконанні цивільно-правових зобов'язань. Він вказує, що її слід розуміти як діяльність і вона не має нічого спільного зі створенням уреченого результату [18].

Н. В. Дроздова характеризує послугу як дію, що виражається в конкретному корисному результаті, виробленому працею людини (юридичної або фізичної особи), є нематеріальною (нематеріальною) за формою, не відокремлена від діяльності її виконавця і являє собою об'єктивно досягну змiну в зовнішньому світі або в стані суб'єкта. [19].

П'ята концепція визначає відмінність між "послугами" та "роботами". Наприклад, дослідник А. Трофименко запропонував розрізняти роботи та послуги залежно від того, чи змінює виконавець форму або зміст матеріального чи нематеріального об'єкта в процесі виконання зобов'язання. На думку автора, при виконанні роботи матеріальний чи нематеріальний об'єкт або створюється, або знищується, або перетворюється його зміст; при наданні послуг об'єкт переміщується у просторі (зокрема, при перевезенні) або в часі (зокрема, при зберіганні), або об'єкт переміщується без зміни його змісту перетворюється форма об'єкта [21]. У літературі пропонуються й інші критерії розмежування послуг і робіт, наприклад, незворотна специфікація матеріалу (нематеріальні об'єкти). У межах цієї концепції деякі вчені (наприклад, Р. Саватьє [22]) висловлювали думку, що можна виділити два види зобов'язань: 1) зобов'язання надати результат, коли результат обіцяний (гарантований) і договір обумовлений таким зобов'язанням; 2) зобов'язання належним чином виконати (вчинити) дію, коли на боржника покладається обов'язок вчинити певну дію, а на боржник зобов'язаний виконати роботу

належним чином, але не може гарантувати результат.

Шоста концепція аналізує сутність послуг як різновиду блага. Відповідно до цієї концепції сутність послуг розкривається через поняття послуги як різновиду нематеріального економічного блага, яке походить від поняття товару, сформованого в римському праві; О.М. Щуковська стверджує, що послуги - це різновид товару, який функціонує як засіб задоволення бажання через діяльність (через дію) суб'єкта. Послуга визначається як вид блага, що має у своїй корисній природі суб'єктивний інтерес іншого суб'єкта, на який останній має претензію [23].

Як зазначає Ю.П. Космін, послуга - це певна діяльність, яка не пов'язана зі створенням речі (її відновленням, ремонтом), але має споживчу вартість сама по собі і, таким чином, створює відповідний товар, що є об'єктом права [24]. Послуги можна визначити як нематеріальні блага, однією з відмінних рис яких є споживання в місці їх надання. Вважається, що виробництво (надання) послуги та її споживання збігаються в часі і просторі, при цьому відбувається безпосередній контакт між виробником (виконавцем) і споживачем у момент надання послуги. Н.Н. Іванов вважає за доцільне розглядати "послугу" в тріаді з поняттями "потреби" і "блага". Під потребами автор пропонує розуміти те, що є необхідним і потребує задоволення, а під благами - те, що задовольняє потреби. Виходячи з цих міркувань, автор визначає послугу як діяльність, спрямовану на задоволення потреби шляхом надання (виробництва) матеріальних і нематеріальних благ, які адекватно задовольняють цю потребу [25].

Відповідно до сьомої концепції, послуга також визначається як будь-яка функція, прямо чи опосередковано пов'язана із задоволенням особистих потреб і не спрямована безпосередньо на виробництво будь-яких товарів. Виходячи з такого розуміння, можна сказати, що посередницькі послуги призначені для виконання посередницьких функцій, пов'язаних із задоволенням потреб учасників ринку у виробництві та реалізації їхнього бізнесу. В економічному сенсі під послугами розуміють функції та операції,

на які існує попит і відповідно встановлюється ціна на відповідному ринку. Згідно з деякими концепціями, сутність послуги розкривається через поняття економічних та/або правових відносин. Наприклад, послуга визначається як виробничі відносини, результатом яких є діяльність, тобто продукт, що набуває вартості. Послуги мають споживчу та мінову вартість, що є результатом витрат, понесених на їх виробництво. У будь-який момент часу разом з предметами споживання у вигляді товарів існує певна кількість предметів споживання у вигляді послуг [12]. Поняття послуги згідно з цією концепцією охоплює всі відносини, що виникають з приводу споживання результатів непродуктивної праці і передбачає особливу форму еквівалентного обміну.

1.2. Підходи до класифікації публічних послуг

За визначенням Б.М. Моргульця [4], класифікація послуг - це поділ видів або різновидів послуг на окремі класи або категорії. Класифікація необхідна для наступних цілей

- Виявити найважливіші характеристики послуг, які відрізняють їх одна від одної і, таким чином, заслуговують на спеціалізацію;
- Розглянути, наскільки ці обрані характеристики є унікальними для інших категорій;
- розвинути розуміння послуг як економічної категорії.

Існують різні підходи до класифікації послуг. Кожен вид послуг можна розглядати окремо як специфічну сферу діяльності зі своїми унікальними характеристиками, або ж сферу послуг в цілому можна представити як сукупність цих видів діяльності. Традиційно у світовій практиці до основного переліку послуг відносять транспорт, страхування, банківські та інші фінансові операції, будівництво та інжиніринг, телекомунікації, інформаційні та обчислювальні послуги, найм робочої сили, прокат кіно- і телепродукції, рекламу, бухгалтерський облік, освіту, управлінське консультування,

юридичні, технічні та Інші професійні послуги.

Розрізняють матеріальні послуги (послуги, що вимагають праці та виробляють конкретні матеріальні блага) та нематеріальні послуги (послуги, призначені для особистого споживання). Нематеріальні послуги характеризуються нематеріальною природою, нерозривністю виробництва та споживання, гетерогенністю (мінливістю) та непридатністю до збереження [3]. Нематеріальний характер послуг означає, що їх неможливо продемонструвати, побачити, спробувати на смак, транспортувати, зберігати, упакувати або вивчати до моменту отримання.

Розглянемо погляди науковців на класифікацію публічних послуг. Одним із різновидів класифікації цих послуг є підхід, запропонований Ю. Тихомировим та М. Чесноковою, який передбачає виділення таких видів послуг [26].

1) послуги громадянам (наприклад, видача особистих документів, процедури реєстрації, надання доступу до публічних бібліотек, освітні послуги тощо).

2) послуги для підприємців та юридичних осіб (реєстрація компаній, видача ліцензій та дозволів, податкові консультації тощо)

3) інформаційні послуги, що надаються органами державної влади та місцевого самоврядування. Хоча ця класифікація ґрунтується на суб'єктній ознаці, основна увага приділяється одержувачу, а не суб'єкту, який надає послугу. Насправді, суб'єкти, які отримують та надають публічні послуги, тісно пов'язані між собою, оскільки відсутність будь-якого з цих компонентів унеможливить надання послуги, що призведе до втрати суті та призначення послуги.

Іншу класифікацію публічних послуг запропонував Л.К. Міцкевич [27]:

1) державні послуги - діяльність державних органів, які обслуговують платників податків;

2) публічні послуги, що характеризують лише сферу діяльності держави, в якій організовується забезпечення життєдіяльності населення -

містобудування, транспорт, каналізація, водопостачання, освіта, охорона здоров'я тощо

3) публічні послуги, які уособлюють активне державне управління. У цьому випадку важливими є результати, яких досягає послуга, та цільова група її надання;

4) публічні послуги як функція органів державної влади. Єдиними надавачами цих послуг є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні та муніципальні установи; 5) публічні послуги як послуги громадянам, в яких важливими є результати, що досягаються послугами, та суб'єкти їх надання 5) публічні послуги як послуги для громадян, тобто безпосередня взаємодія з громадянами при зверненні за послугами та їх отриманні.

Однак ця класифікація дещо хаотично поєднує кілька можливих критеріїв класифікації послуг, оскільки включає розмежування за суб'єктом, що надає послугу, суб'єктом, що отримує послугу, та сферою, в якій послуга надається. на думку Е. Лагези [28], ця класифікація є окремим видом послуг, що надаються платнику податків, а не просто видом публічних послуг, і не обґрунтовує необхідність відрізнити їх від інших послуг, які також надаються органами публічної влади та ґрунтуються на здійсненні владних повноважень. Це пов'язано з тим, що, по-перше, не всі функції державних органів спрямовані на надання публічних послуг суспільству, а, по-друге, до цієї групи можна віднести всі послуги, які надаються державними органами, а отже, немає сенсу виділяти перші дві групи окремо.

Іншу класифікацію публічних послуг запропонував А.В. Нестеров [29]. Він класифікує державні послуги як:

- 1) послуги, що відображають потреби (необхідні);
- 2) правові (обов'язкові для надавача послуги) послуги; та
- 3) послуги, що виконуються (реальні послуги).

Слід погодитися, що така класифікація публічних послуг є цікавою з наукової точки зору, оскільки характеризує послуги з точки зору їх

необхідності. Водночас, покладати в основу цієї класифікації природу публічних послуг недоцільно, оскільки вона ще не повною мірою відображає природу публічних послуг. Проаналізувавши запропоновану класифікацію публічних послуг, Е. Лагеца [28] пропонує з усіх існуючих класифікацій виокремити такі групи. До першої групи слід віднести види послуг, що розрізняються за суб'єктом, який надає послугу, тобто державні послуги та муніципальні послуги. До другої групи слід віднести адміністративні послуги, економічні послуги, консультаційні послуги та інформаційно-довідкові послуги, відповідно до класифікації за повноваженнями та адміністративною діяльністю органів державної влади (органів місцевого самоврядування). До наступної групи автор пропонує віднести послуги, визначені за сферою їх реалізації, такі як соціальні послуги, послуги у сфері економічної діяльності та послуги у сфері адміністративно-політичної діяльності.

Е. Лагеца також пропонує поділяти публічні послуги за правовими наслідками [28]. До цієї групи належать юридичні акти та фактичні акти. Юридичні акти - це юридичні факти, настання яких залежить від волі людей і які породжують певні правові наслідки. З точки зору цього дослідження, до таких юридичних актів належать офіційні послуги з ліцензування господарської діяльності, державної реєстрації суб'єктів господарювання, актів цивільного стану та послуг з видачі документів дозвільного характеру. Іншими словами, правовим наслідком у таких випадках є обов'язкова видача відповідачу конкретного правового документу, за яким звернувся респондент. З іншого боку, жоден правовий документ не може бути виданий фактичним актом. Фактична дія характеризується насамперед наявністю певного інтересу адресата в отриманні послуги, результат якої не залежить від обов'язку іншої сторони надати юридично оформлений документ. До таких послуг можна віднести консультаційну діяльність та надання інформації з баз даних, які, відповідно до українського законодавства, не потребують дотримання формальностей.

Науковець І. Венедиктова класифікує публічні послуги за елементом корисності:

1) Публічні послуги - це послуги, які хоч і надаються на угоду приватним інтересам, але мають суспільне призначення, позитивно оцінюються суспільством і гарантуються всім;

2) публічні послуги, необхідність яких випливає з поєднання приватних і публічних інтересів, внаслідок чого громадяни зобов'язані виконувати певні дії для власного блага; та

3) публічні послуги, пов'язані виключно з публічним інтересом, або публічні функції, спрямовані на задоволення приватних інтересів. Отже, відповідно до цієї класифікації, публічний інтерес нерозривно пов'язаний з усіма публічними послугами і є необхідним для надання якісних послуг громадянам [30].

На нашу думку, Л. Міцкевич пропонує класифікацію, що ґрунтується на функціоналістському та позитивістському підходах, в якій виокремлює такі публічні послуги

1) ті, що характеризують лише сферу діяльності держави, в якій організовується забезпечення життєдіяльності населення

2) ті, що уособлюють активне державне управління; та

3) як діяльність державних органів з обслуговування платника податків

4) як функція державних органів

5) як спосіб обслуговування громадян [27].

На нашу думку, застосовуючи структурний підхід, науковець В. Сороко поділяє публічні послуги на такі сфери [32]

- Захист: життя, власності, довкілля, інтелектуальної власності тощо.

- Соціальний захист: діти, люди похилого віку, люди з особливими потребами, безробітні;

- Реєстрація, ліцензування: зміна офіційного статусу, зміна статусу об'єктів та суб'єктів, утворення громад та організацій, певних видів діяльності;

- Поточна діяльність: надання медичних, комунальних та побутових послуг

Поточна діяльність: надання медичних, комунальних та побутових послуг, питання сільського господарства

- Зв'язок: пошта, телекомунікації, інтернет, транспорт, засоби масової інформації

- Духовне та культурне самовираження: відпочинок, культурні заходи, фізична культура, спорт [32, с. 18-19].

В юридичній літературі виділяють такі види публічних послуг [24]:

- Публічні послуги, які забезпечують діяльність, що має загальне значення, тобто діяльність, спрямовану на реалізацію публічних інтересів (цільовий підхід);

- публічні послуги, де цільова група користувачів публічної послуги є необмеженою (залежно від цільової групи отримувачів послуги);

- публічні послуги, що надаються державними адміністраціями, муніципалітетами або іншими економічними органами (за надавачем послуги);

- публічні послуги, засновані як на державній, так і на приватній власності (за формою власності, в рамках якої надається послуга).

Підсумовуючи вищевикладене та беручи до уваги різні підходи до визначення поняття "публічна послуга", пані Чаусовська пропонує класифікувати публічні послуги на такі групи

- За надавачами послуг: органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, державні та комунальні підприємства, установи, організації, громадські об'єднання тощо;

- за отримувачами послуг: фізичні або юридичні особи

- За групами послуг: форма оплати, адміністративна складова, сфера надання послуг, повноваження щодо надання певного виду послуг;

- за видом послуги: електронні, паперові, індивідуальні, колективні, матеріальні, нематеріальні [5].

Таким чином, у науковому середовищі існує чимало ознак та видів класифікацій послуг, у тому числі публічних послуг.

1.3. Особливості системи публічних послуг в Україні та напрями її розвитку

Сучасна система надання публічних послуг в Україні характеризується невизначеністю, непрозорістю та неврегульованістю як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях, недостатньою доступністю для споживачів (фізичних та юридичних осіб) і потребує нагального реформування. Тому необхідно прийняти концепцію розвитку публічних послуг в Україні.

Для забезпечення надання публічних послуг необхідно вирішити наступні питання [28]

- Поняття публічних послуг, система публічних послуг, види публічних послуг та питання законодавчого забезпечення системи надання публічних послуг;

- відсутність на законодавчому рівні реєстру публічних послуг, який би представляв усі види публічних послуг; та

- на законодавчому рівні не визначено поняття та види адміністративних зборів за надання публічних послуг;

- Потребує вирішення питання децентралізації надання публічних послуг;

- не визначено механізми регулювання процедур надання публічних послуг; та

- питання правового регулювання публічності у відповідній електронній формі у сфері надання публічних послуг;

- не врегульовано питання оплати публічних послуг/безоплатності публічних послуг;

- проявляється у дублюванні функцій адміністративних органів та органів місцевого самоврядування;

- Види гарантій забезпечення законності надання публічних послуг в Україні не визначені в законодавстві про регулювання;
- Поняття та види управління у сфері надання публічних послуг не визначені належним чином у законодавстві;
- потребують законодавчого врегулювання питання, пов'язані з процедурами формування, розподілу та використання бюджетних коштів між різними адміністративними органами для надання публічних послуг;
- питання розробки на законодавчому рівні стандартів та критеріїв якості надання публічних послуг;
- проблема створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення адміністративними органами відповідної діяльності з надання публічних послуг.

Лагеца Е. [28] пропонує розглянути цілі та завдання концепції надання державних послуг в Україні. Метою Концепції є організація цілеспрямованої діяльності органів публічної адміністрації для формування ефективної системи та механізму надання публічних послуг в Україні. Завданням Концепції є визначення доктринальних напрямів подальшого розвитку системи надання публічних послуг.

Для досягнення цілей та вирішення завдань, передбачених концепцією, необхідно забезпечити здійснення комплексних заходів за такими напрямками [28]

- 1) прийняття законодавства: прийняття законів "Про адміністративну процедуру України", "Про публічні послуги", "Про перелік публічних послуг та плату за їх надання (адміністративний збір)", "Про адміністративний збір", "Про органи місцевого самоврядування в Україні" (нова редакція), "Про електронні довірчі послуги", "Про публічну адміністрацію" тощо
- 2) розмежування переліку публічних послуг, що надаються адміністративними органами, шляхом розробки чітких критеріїв їх групування (за суб'єктами, за видами, за розміром плати тощо)
- 3) децентралізація шляхом розширення функцій органів місцевого

самоврядування у сфері надання публічних послуг

4) запровадження надання публічних послуг за принципом "єдиного вікна" та "єдиного офісу" відповідним суб'єктам звернень (споживачам), щоб вони могли відвідувати єдину установу, де надається більшість публічних послуг

5) розробка та впровадження в діяльність органів публічної адміністрації критеріїв оцінки якості надання публічних послуг;

6) уточнення повноважень адміністративних органів, що надають публічні послуги, з метою підвищення якості надання публічних послуг

7) забезпечення адміністративних органів висококваліфікованими фахівцями, необхідними для реалізації державної політики у сфері надання публічних послуг з метою реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб (споживачів), з урахуванням сучасних підходів та моделей управління персоналом

8) створення центрів надання публічних послуг шляхом передачі їм функцій адміністративних органів. Найбільш поширені публічні послуги (наприклад, реєстрація майна, оформлення, видача та обмін паспортів громадян України для виїзду за кордон) повинні надаватися виключно в центрах надання публічних послуг;

9) припинення правоохоронної діяльності посередницьких структур у сфері надання публічних послуг; та

10) розгляд та прийняття рішення щодо можливості делегування окремих функцій адміністративних органів у сфері надання публічних послуг приватним структурам

11) створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення надання адміністративними органами публічних послуг

12) створення в Україні ефективної системи гарантій забезпечення законності діяльності публічних служб у сфері надання публічних послуг (контроль за наданням публічних послуг; оскарження рішень, дій та

бездіяльності публічної адміністрації у сфері надання публічних послуг; відповідальність посадових осіб публічної адміністрації за надання публічних послуг)

13) розробка конкретних заходів щодо запровадження електронного документообігу, електронного підпису та захисту засобів зв'язку при наданні публічних послуг;

14) створення єдиної електронної бази даних про надання публічних послуг відповідними органами влади ("Реєстр публічних послуг").

Для вирішення проблем, що стримують розвиток надання публічних послуг в електронній формі, необхідно

1) забезпечити єдину авторизацію та використання єдиного особистого кабінету користувача публічних послуг та інтегрувати офіційні веб-сайти адміністративних органів та відповідних сервісів з інформаційними системами суб'єктів надання публічних послуг

2) затвердити переліки державних послуг в електронному вигляді, орієнтуючись на послуги, якими найчастіше користуються споживачі (фізичні та юридичні особи), з використанням статистичних даних та соціологічних опитувань

3) створити на законодавчому рівні Єдиний національний портал державних послуг як єдиний механізм надання державних послуг в електронній формі та ліквідувати інші інтернет-портали, через які надаються послуги

4) забезпечити доступність та відкритість публічних послуг в електронній формі шляхом публічних послуг на транспорті та у сфері послуг; інформувати громадян про переваги отримання публічних послуг в електронній формі та порядок їх надання в місцях масового скупчення людей; регулярно транслювати на радіо та телебаченні короткі інформаційні програми про публічні послуги в електронній формі;

5) ухвалити нормативно-правові акти, спрямовані на вдосконалення існуючої нормативно-правової бази у сфері інформаційних технологій та

надання публічних послуг і створення цілісної правової системи регулювання надання публічних послуг в електронній формі;

Очікується, що реалізація цієї концепції в майбутньому дасть такі результати [28]: 1) Створити доступні та зручні умови для надання публічних послуг в електронній формі

1) створення доступних та зручних умов для осіб, які мають право на отримання доступу до публічних послуг

2) підвищити рівень правової обізнаності користувачів послуг при отриманні публічних послуг; та

3) забезпечити відкритість та прозорість діяльності адміністративних органів у сфері надання публічних послуг; [29];

4) знизити рівень корупційних ризиків при наданні публічних послуг; та

5) підвищити якість надання публічних послуг; та

6) зменшити фінансові та часові витрати заявників при отриманні публічних послуг; 6) зменшити фінансові та часові витрати заявників при отриманні публічних послуг

7) підвищити рівень обізнаності споживачів (фізичних та юридичних осіб) про публічні послуги

8) забезпечити ефективну реалізацію гарантій легітимності публічних послуг у діяльності органів публічної адміністрації, що надають публічні послуги; 8) забезпечити ефективну реалізацію гарантій легітимності публічних послуг у діяльності органів публічної адміністрації, що надають публічні послуги

9) підвищити ефективність публічної адміністрації шляхом спрощення процедур, зменшення адміністративних витрат та застосування сучасних адміністративних методів надання публічних послуг.

На думку В. Сороко, системне впровадження публічних послуг вимагає створення ефективної правової бази для регулювання та контролю за наданням послуг юридичним і фізичним особам. Цілями правового

регулювання є

- Захист інтересів споживачів публічних послуг (фізичних та юридичних осіб);
- запобігання примусу до надання послуг, які не були замовлені споживачем; та
- підвищення якості публічних послуг, що надаються виключно органами державної влади; та
- Забезпечення встановлення стандартів якості послуг та контролю за їх дотриманням з боку громадянського суспільства та регуляторних органів;
- оптимізація кількості публічних послуг [31].

Предмет регулювання у сфері публічних послуг має стосуватися сфер формування, застосування та контролю за дотриманням стандартів публічних послуг. До предмета регулювання законодавством віднесено публічні послуги, що надаються органами публічної влади невизначеному колу осіб у зв'язку з реалізацією прав, законних інтересів та обов'язків громадян і організацій, з урахуванням необхідності створення належних умов для сприяння громадянам і організаціям при зверненні до органів публічної влади або підготовці такого звернення. Повинні бути передбачені процедури розроблення, затвердження, застосування та моніторингу дотримання стандартів обслуговування [31].

Висновки до розділу 1

Послуги визначаються як будь-які засоби або вигоди, які одна сторона може надати іншій стороні. Посібник з лібералізації міжнародної торгівлі послугами, підготовлений ЮНКТАД та Світовим банком у середині 1990-х років, визначає послуги так: "Послуга - це зміна статусу однієї інституційної одиниці, яка є результатом дій або домовленостей з іншими інституційними одиницями. зміна і є результатом дій та взаємних домовленостей з іншими інституційними одиницями. Послуги відрізняються тим, що вони виробляються і споживаються майже одночасно і не зберігаються. Публічні послуги є особливими послугами.

З розвитком та змінами в українському законодавстві виокремилися різні види послуг, які називають публічними, державними, муніципальними та адміністративними, але всі вони можуть бути віднесені до публічних, оскільки всі вони використовуються в житті населення України.

Наприклад, державні послуги надаються органами державної влади та фінансуються з державного бюджету, тоді як муніципальні послуги надаються органами місцевого самоврядування та фінансуються з місцевого бюджету. Адміністративні послуги забезпечують регулювання діяльності людини (видача державними органами різних документів, дозволів, довідок, реєстрацій тощо), але ці послуги можна віднести як до державних, так і до муніципальних.

Соціальні послуги включають юридичні послуги, психологічні послуги, медичні послуги, освітні послуги та послуги з реабілітації. Іншими словами, це послуги, які дають змогу покращити життя мешканців України через взаємодію між мешканцями, розширення різних сфер діяльності, законодавче та нормативне регулювання.

Основними сферами надання державних та комунальних послуг є будівництво та будівництво, рекреація та туризм, видавнича справа, промислові та господарські послуги, безпека та санітарний захист, газопостачання, зв'язок та телекомунікації, культура та мистецтво, електроенергетика, фінансово-економічна діяльність, оподаткування економіки, наукова та науково-технічна діяльність, юридична та банківська діяльність, лісове та водне господарство, транспорт та побутове обслуговування, стандартизація, метрополітен та інші.

Інші послуги включають закордонні справи, консульські та реєстраційні послуги, національну оборону та безпеку, охорону праці, освіту, зайнятість, соціальний захист, охорону навколишнього середовища (довкілля та природних ресурсів) та засоби масової інформації. Основні вимоги до надання публічних послуг, у тому числі державних послуг, включають

- Завершеність послуги, тобто отримання задовільного для споживача результату без подальших дій;
- Більшість юридично значущих дій, таких як збір задокументованої інформації про споживача, має здійснюватися самим державним органом (на вимогу іншого державного органу або державного органу, що надає послугу органу);
- Встановлення строків надання послуг з урахуванням часу очікування на прийом тощо.
- Встановлення строків надання послуг з урахуванням часу очікування, наявності приміщення з необхідними умовами для очікування, з місцем

для підготовки документів, видачі готових платіжних доручень, консультацій тощо.

Стандарти публічних послуг також передбачають максимальне врахування найпростішого та найзручнішого способу реалізації споживачем своїх прав та законних інтересів, а у випадку платних послуг - загальний обсяг таких послуг, що перевіряється відповідними органами, в тому числі Антимонопольним комітетом.

Усі послуги повинні бути якісними та відповідати стандартам та сертифікатам. До всіх сфер публічних послуг висуваються такі вимоги щодо якості їх надання:

- стандарт виконавця, тобто це перелік характеристик, яким повинен відповідати виконавець під час надання державної адміністративної послуги і при цьому бути ввічливим, компетентним, професійно підготовленим державним службовцем, який безпосередньо контактує з громадянином під час надання послуги;

- стандарт підприємства чи установи;

- стандарт результату, тобто це ті вимоги, що охоплюють час та місце виконання послуги, приклади оформлення документів, обсяги потенційного попиту та ін.;

- стандарт документа, тобто весь перелік документів, за допомогою яких виконується процес надання послуги поетапно з роз'ясненнями всіх складників, його порядку виконання та можливі результати щодо виданого документа та наслідків після його отримання.

В Україні виконання публічних послуг, зокрема державних, проводиться з деякими недоліками, що призводять до ризику незадоволення якоюсь потребою для конкретного суб'єкта-споживача, і тому даний суб'єкт починає проявляти підвищену соціальну активність в усіх життєвих ситуаціях, навіть коли потреба задовольниться добровільно надавачем послуги.

Проблемами, що впливають на ефективність діяльності держави щодо

задоволення інтересів її громадян та інших організацій, є:

- недосконалість нормативно-правових документів, які в кінцевому підсумку повинні мати повне забезпечення надання послуг громадянам і організаціям (це якість і доступність державних послуг, доповнення підзаконних актів щодо вимог споживачів даних послуг);

- якість конкретної послуги бажає бути кращою, щоб забезпечувати права кожного користувача, враховуючи індивідуальний підхід до кожного та не обмежувати доступ до інформування за високої якості культури обслуговування (це залежить від змін у кращій бік впливу громадянського суспільства на органи державної влади і місцевого самоврядування);

- недосконала комунікація між органами виконавчої влади та громадянами, що впливає на результат і ефективність державного управління, час виконання послуги, на результат прийнятих рішень та їх прозорість, що, своєю чергою, впливає на розвиток економіки країни, на авторитет виконавчої влади серед громадян та в кінцевому підсумку на імідж України у цілому.

Ці недоліки та проблеми можна вирішити, розробляючи та проводячи відповідні навчальні програми, консультації, семінари державних службовців та спеціалізованих служб для вдосконалення їх роботи з населенням країни, проводячи консультаційні послуги з питань державних послуг, упроваджуючи електронну систему надання послуг з інформацією правил, вимог і порядку їх надання, прикладів електронних бланків й інших документів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИМ ОБЛАСНИМ ЦЕНТРОМ КОНТРОЛЮ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ХВОРОБ МОЗ УКРАЇНИ

2.1. Загальна характеристика діяльності Дніпропетровського ОЦКПХ МОЗ України

Державна установа «Дніпропетровський обласний центр контролю та профілактики хвороб Міністерства охорони здоров'я України», що далі у роботі іменується Центром, є санітарно-профілактичною установою охорони здоров'я, заснованою на державній власності, що належить до сфери управління Міністерства охорони здоров'я України.

Місцезнаходження Центру: м. Дніпро, вул. Щербаня, 6.

Уповноваженим органом управління Центру є Міністерство охорони здоров'я України. Центр у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, а також наказами уповноваженого органу управління та Статутом, що затверджується Міністерством охорони здоров'я України.

Центр створений з метою реалізації державної політики у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення:

- 1) проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення
- 2) здійснення заходів, спрямованих на санітарну охорону кордонів України
- 3) державна реєстрація епідемій, професійних захворювань та отруєнь; розслідування причин та обставин епідемій, отруєнь та радіаційних аварій.

Лабораторно-інструментальні дослідження та випробування, необхідні для здійснення державного санітарно-епідеміологічного нагляду,

проводяться на підставі щорічної програми заходів державного санітарно-епідеміологічного нагляду, що затверджується керівником органу виконавчої влади та фінансується за рахунок коштів державного бюджету.

Діяльність Центру спрямована на забезпечення проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, здійснення заходів, спрямованих на санітарну охорону державного кордону України, розслідування причин та обставин виникнення інфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних аварій. Всі види діяльності, які відповідно до законодавства потребують спеціальних дозволів та ліцензій, здійснюються після їх отримання.

Основними завданнями Центру є

- 1) Мікробіологічні, вірусологічні, паразитологічні, гігієнічні, токсикологічні, санітарно-гігієнічні, фізичні, радіологічні, молекулярно-генетичні та інші фактори в будівлях, спорудах, територіях, сировині, продукції, виробничому середовищі, питній воді, ґрунті, повітрі, біологічних речовинах та навколишньому середовищі, які можуть мати шкідливий вплив на здоров'я людини. Необхідно проводити дослідження безпеки. Діагностика;
- 2) проведення досліджень стану здоров'я населення і середовища життєдіяльності людини з метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я населення та впливом факторів середовища життєдіяльності людини на здоров'я населення
- 3) державна реєстрація інфекційних хвороб, професійних захворювань та отруєнь; розслідування поширення інфекційних хвороб, професійних захворювань та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) і радіаційного ураження населення; проведення заключних дезінфекційних заходів;
- 4) провадження діяльності, пов'язаної зі зберіганням, перевезенням, придбанням, реалізацією (відпуском), ввезенням на територію України, використанням та знищенням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у порядку, встановленому законодавством України

5) медичний нагляд за особами, щодо яких є інформація про те, що вони можуть бути інфіковані особливо небезпечними та небезпечними збудниками інфекційних хвороб або можуть перебувати в зонах можливого негативного впливу хімічних, біологічних чи радіоактивних речовин, шкідливих для здоров'я людини.

Своєчасне виявлення клінічних ознак захворювання та запобігання його поширенню;

6) здійснення медико-санітарного контролю з метою недопущення ввезення на територію України транспортних засобів, вантажів, предметів та інших вантажів, у тому числі лікарських, біологічних, хімічних і радіоактивних засобів, речовин і відходів, які можуть бути фактором передачі інфекційних хвороб і які можуть становити загрозу для життя і здоров'я населення

7) здійснення медико-санітарних заходів (організаційних, карантинних і профілактичних) з метою запобігання поширенню інфекційних хвороб, що мають міжнародне значення

8) здійснення медичних (гігієнічних) оглядів на клініко-епідеміологічній основі шляхом опитування членів екіпажу (команди) та пасажирів, оформлення морських медико-гігієнічних декларацій, медико-гігієнічної частини загальної авіаційної декларації, гігієнічних сертифікатів про звільнення, гігієнічних сертифікатів-перепусток, міжнародних сертифікатів про проведення щеплень або профілактичних заходів, підтвердження результатів неінвазивних обстежень;

9) Забезпечення епідеміологічного розслідування випадків і спалахів інфекційних захворювань, отруєнь та радіаційних аварій з метою виявлення причин виникнення спалахів, факторів передачі, меж осередків інфекційних захворювань і масштабів їх поширення, а також надання рекомендацій щодо їх локалізації та ліквідації;

10) оцінювати безпеку впливу на людину фізичних, хімічних і біологічних факторів середовища життєдіяльності людини та надавати

відповідні рекомендації і висновки за результатами таких оцінок;

11) проведення лабораторних та інструментальних досліджень і випробувань на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності щодо умов праці, а також для потреб державної санітарно-епідеміологічної експертизи та атестації робочих місць

12) Проведення випробувань за показниками безпеки для здоров'я продукції та сировини.

Проведення випробувань за показниками небезпеки для здоров'я продукції та сировини;

13) визначення вмісту шкідливих для здоров'я речовин та компонентів у тютюнових виробах

14) проведення профілактичних та поточних дезінфекційних заходів;

15) видання та реалізація методик, інформаційних та інших друкованих, аудіовізуальних та електронних матеріалів з питань забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення

16) розробка, експлуатація та обслуговування програмного забезпечення та автоматизованих систем

17) виробництво, реалізація та тестування поживних середовищ для мікробіологічних досліджень

18) розведення та реалізація лабораторних тварин

19) підготовка без відриву від виробництва лабораторних фахівців різних галузей з бактеріологічних, вірусологічних, паразитологічних, гігієнічних та інших методів досліджень

20) проведення лабораторних досліджень на підприємствах, в установах та організаціях з метою оцінки умов провадження діяльності з використанням дезінфекційних, стерилізаційних, дезінфекційних та дезінсекційних засобів (розробка, випробування, виробництво, фасування, пакування, зберігання, транспортування, оптова та роздрібна торгівля)

21) зберігання, облік, розподіл та відпуск медичних і ветеринарних діагностичних, профілактичних, імунобіологічних препаратів, поживних

середовищ, штамів мікроорганізмів та лікарських засобів, штамів мікроорганізмів та лікарських засобів для боротьби з інфекційними хворобами.

22) Центр обробляє персональні дані для конкретних законних цілей за згодою суб'єкта даних або відповідно до процедур, встановлених законом, для забезпечення виконання виробничих відносин, адміністративно-правових відносин, відносин з управління персоналом, бухгалтерських відносин, податкових відносин та медичних відносин. Персональні дані обробляються у формі, що дозволяє ідентифікувати особу, протягом періоду, не довшого, ніж це необхідно відповідно до цієї законної мети.

Майно Центру становлять необоротні активи, оборотні активи, основні фонди, грошові кошти та інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі Центру. Майно Центру є державною власністю і закріплюється за ним на праві оперативного управління. Здійснюючи право оперативного управління, центр користується і розпоряджається закріпленим за ним майном відповідно до законодавства. Контроль за використанням, збереженням та ефективністю обліку майна, переданого центру, здійснюють уповноважені органи управління.

Майно Центру фінансується за рахунок таких джерел:

- 1) кошти загального фонду Державного бюджету України;
- 2) власних надходжень Центру
- 3) плати за послуги, що надаються центру бюджетними установами на основі його основної діяльності; 4) власних надходжень центру
- 3) доходи від додаткової (господарської) діяльності центру; 4) доходи від власної діяльності центру
- 3) оренда нерухомого майна центру; 4) оренда нерухомого майна центру; 5) оренда нерухомого майна центру
- 3) надходження від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого); 4) інші власні надходження центру: надходження від реалізації майна (крім нерухомого);

- Інші власні надходження центру: благодійні внески, гранти, дарунки, добровільна та безоплатна допомога всіх видів, надходження від спонсорів та меценатів;

- Кошти, отримані бюджетними установами від підприємств, організацій, фізичних осіб та інших бюджетних установ на виконання статутної діяльності.

- Інші джерела фінансування, не заборонені законодавством.

Центр має право передавати матеріальні цінності з балансу на баланс між своїми структурними підрозділами, у тому числі філіями та відділеннями, а також здавати в оренду передане йому майно юридичним та фізичним особам відповідно до законодавства та за погодженням з уповноваженим органом управління, право відчужувати державне майно (активи) в установленому законодавством порядку; право використовувати кошти, отримані від реалізації майна, на поліпшення матеріально-технічної бази Центру.

Організаційна структура, штатний розпис і кошторис Центру затверджуються Міністерством охорони здоров'я України за поданням директора Центру.

Фінансування діяльності Центру здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України та інших джерел, не заборонених законодавством. Бюджетні асигнування визначаються відповідно до затвердженого кошторису доходів і видатків. Кошторис Центру виконується на основі структури, штатів і кошторису Центру з урахуванням специфіки виконуваних ним функцій держави, мети діяльності та покладених на нього завдань.

Центри самостійно здійснюють оперативний та бухгалтерський облік, ведуть статистичну, бухгалтерську та медичну звітність і подають її державним органам, до компетенції яких належить контроль за відповідними напрямками діяльності центрів, у порядку, встановленому законодавством. Керівництво центру несе відповідальність перед уповноваженим органом

управління та іншими державними органами за достовірність і своєчасність подання фінансової, статистичної та іншої звітності.

Центр має право

- звертатися в установленому законодавством порядку до центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності і підпорядкування для одержання інформації та матеріалів, необхідних для виконання покладених на Центр завдань

- співпрацювати з іноземними організаціями відповідно до законодавства;

- самостійно здійснювати будівництво, реконструкцію, капітальний та поточний ремонт основних засобів у порядку, визначеному законодавством; співпрацювати з іноземними організаціями відповідно до законодавства

- співпрацювати з підприємствами, установами та організаціями для виконання своїх статутних завдань у порядку, визначеному законодавством; співпрацювати з іноземними організаціями для виконання своїх статутних завдань у порядку, визначеному законодавством;

- співпрацювати з іншими установами та організаціями (наприклад, науковими та навчальними закладами) з метою виконання завдань, передбачених цим Статутом;

- створювати за погодженням з уповноваженим органом управління структурний підрозділ для здійснення діяльності, що забезпечує виконання мандату Центру; - створювати структуру Центру для здійснення діяльності, що забезпечує виконання його мандату;

- вибір суб'єктів господарювання, визначення зобов'язань та інших умов господарських відносин, що не суперечать законодавству

- здійснення інших прав, що не суперечать закону.

У разі порушення центром законодавства про охорону навколишнього природного середовища його діяльність може бути обмежена, тимчасово заборонена або припинена відповідно до закону. Управління Центром

здійснюється відповідно до Статуту на основі поєднання прав органу, уповноваженого управляти державним майном, та участі трудового колективу в управлінні ним.

Керівництво господарською діяльністю Центру здійснює директор Центру, який призначається на посаду та звільняється з посади наказом уповноваженого органу управління відповідно до умов контракту. Строк найму директора, його права, обов'язки, відповідальність, умови матеріального забезпечення, звільнення з посади та інші умови найму визначаються контрактом.

Директор центру самостійно вирішує питання діяльності центру, за винятком тих, що віднесені до повноважень керівного органу, визначених статутом. Директор центру та головний бухгалтер несуть персональну відповідальність за ведення бухгалтерського обліку і статистичної звітності та достовірність їх даних у порядку, встановленому законодавством.

2.2. Аналіз виконання Центром основних завдань як державної установи з охорони здоров'я

Важливим фактором подальшого виживання центру стала акредитація випробувальної лабораторії в системі ISO 17025. Це дозволило центру бути конкурентоспроможним з іншими випробувальними центрами в регіоні, проводити значний обсяг досліджень відповідно до вимог спеціальних рахунків та отримати свідоцтво на право проведення атестації робочих місць.

Аналізуючи результати роботи, проведеної у 2022 році фахівцями відділу гігієни праці та санітарних обстежень обласного центру та його районної структурної ланки, можна відзначити як позитивні, так і негативні моменти.

Програма моніторингу центру з гігієнічних досліджень та інструментальних вимірювань у 2021 році була виконана на 100%, а у 2022 році - на 96%.

У 2021 році фахівці відділу гігієнічних досліджень уклали 181 договір на проведення оплачуваних досліджень на загальну суму 123363,92 грн, з них 104 - питної води, 32 - харчових продуктів, 43 - параметрів мікроклімату, 2 - закладів охорони здоров'я, 33 - випромінювання та 21 - оптичних і фізичних величин та електромагнітних випромінювань.

У 2022 році було укладено 205 оплачуваних науково-дослідних договорів на загальну суму 151234 грн.

З них 130 було укладено за системою ISO 17025 на суму 96949,5 грн:

- Дослідження питної води: дослідження питної води: укладено 89 договорів, 67 з яких - відповідно до ISO 17025;

- харчові продукти: укладено 44 угоди, з яких 15 - відповідно до ISO 17025; та

- Параметри мікроклімату - 11 договорів. 5 з яких відповідають ISO 17025;

- Радіаційні дослідження - 12, з яких 5 відповідають ISO 17025;

- ЕМП - 4, з яких 1 відповідає ISO 17025;

- Вміст ГМО - 37 випадків відповідно до ISO 17025;

- Випробування повітря в приміщенні - 8 випадків.

За звітний період найбільшу увагу фахівці приділяли профілактиці інфекційних захворювань, харчових захворювань та харчових отруєнь, грипу та ГРВІ, неінфекційних захворювань та отруєнь (переважно отруєнь грибами та ботулізмом) У 2022 році гігієнічною освітою було охоплено понад 6744 особи та зароблено 45555 грн. (у 2021 році - 12 000 осіб, на суму 63 000 грн).

У 2020-2022 роках фахівці Центру та його міських, районних і районних у містах відділень проводили широку гігієнічно-просвітницьку діяльність з актуальних питань та формування здорового способу життя. Це включало заходи, наведені в табл/ 2.1.

Аналізуючи дані таблиці 2.1, можна зробити висновок, що кількість презентацій у ЗМІ, виступів на радіо, лекцій та пресконференцій, організованих центрами у 2020-22 роках, різко зменшилася. Водночас

кількість виступів на телебаченні та круглих столів зроста у 2021 році та зменшилася наступного року.

Таблиця 2.1

Заходи Центру щодо проведення санітарно-освітньої роботи з актуальних питань і формування здорового способу життя населення

Назва заходів	Кількість заходів, од.			Відхилення 2021 року від 2020 року		Відхилення 2022 року від 2021 року	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсолютне (+, -)	відносне, %	абсолютне (+, -)	відносне, %
1. Публікації в ЗМІ	245	264	128	19	7,8	-136	-51,5
2. Виступи на радіо	225	211	171	-14	-6,2	-40	-19,0
3. Виступи на телебаченні	54	145	106	91	168,5	-39	-26,9
4. Прочитані лекції	4117	1838	500	-2279	-55,4	-1338	-72,8
5. Прес-конференції	8	7	3	-1	-12,5	-4	-57,1
6. Круглі столи	4	17	4	13	325,0	-13	-76,5
7. Підготовлено прес-релізів	28	0	1	-28	-100	1	-
8. Випущено санбюлетнів	1573	1515	1574	-58	-3,7	59	3,9
9. Розміщено статей на сайті Центру		639	129	-	-	-510	-12900

Кількість статей, опублікованих на вебсайті ACLU, була найвищою у 2021 році - 639, але різко впала до 129 у 2022 році.

На сторінці Центру у Фейсбук у 2022 році було розміщено 126 дописів.

Дані навантаження на спеціалістів санітарно-гігієнічної лабораторії протягом року відображено у табл. 2.2.

Як показано в табл. 2.2, навантаження на фахівців регіональних санітарно-гігієнічних лабораторій у 2022 році зросло порівняно з попереднім роком у Новомосковському, Нікопольському та Синельниківському секторах центру, тоді як в інших секторах воно зменшилося.

Слід зазначити, що лаборанти санітарних лабораторій області в основному виконали заплановане навантаження. Всі дослідження, лабораторні та інструментальні вимірювання в цьому секторі проводилися

відповідно до атестаційних напрямків; у зв'язку з отриманням свідоцтва на право проведення атестації робочих місць у 2019 році відновлено роботу санітарно-гігієнічних лабораторій та лабораторій ЕМП та інших фізичних факторів у цьому секторі.

Таблиця 2.2

Динаміка навантаження на спеціалістів санітарно-гігієнічних лабораторій за структурними підрозділами Дніпропетровського ОЦКПХ, лаб. од.

Назва відділів Центру	2021 рік	2022 рік	Відхилення 2022 р. від 2021 р	
			абсолютне (+, -)	відносне, %
1. Новомосковський	73786,0	79795,2	6009,2	8,1
2. Нікопольський	21263,8	3973,5	17290,3	-81,3
3. Кам'янський	108392,0	61400,0	-46992,0	-43,4
4. Криворізький	124816,2	84939,9	-39876,3	-31,9
5. Синельниковський	70874,0	48593,2	22280,8	-31,4
6. Павлоградський	161166,2	133702,3	-27463,9	-17,0
7. Дніпровський	89896,5	61996,5	-27900,0	-31,0

Виконано пункти річного плану Центру у сфері діяльності лабораторій ЕМП та інших фізичних факторів на всій території на період до 2022 року (організаційні заходи, інформаційно-аналітична робота, подання інформаційних листів та розпорядчих документів). Всі дослідження, лабораторні та інструментальні вимірювання за розділом роботи Інституту (оптичні та фізичні величини, радіологічні, моніторинг електромагнітних полів та інші дослідження щодо безпеки факторів з потенційно шкідливим впливом на здоров'я людини) проводились відповідно до сфери акредитації та галузей атестації.

Оскільки лабораторія електромагнітних та інших фізичних факторів ДНДЦЗ та санітарно-гігієнічна лабораторія структурного підрозділу, роботи за цим напрямком оснащені необхідною кількістю засобів вимірювальної техніки (прилади вимірювання шуму та вібрації, прилади вимірювання освітленості, прилади вимірювання електромагнітних полів, обладнання дозиметричного контролю та обладнання для вимірювання вмісту радіонуклідів в об'єктах довкілля). Встановлено наступні прилади.

Фахівці лабораторії електромагнітних полів та інших фізичних

факторів Регіонального інспекційного центру та окремі фахівці санітарно-гігієнічної лабораторії Центру, які виконували роботи у 2022 році, загалом провели 12873 дослідження, що вдвічі більше, ніж за аналогічний період 2021 року (5995 досліджень).

5983 лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень, з яких 5983 виконано в межах бюджетних коштів на підставі плану заходів Держсанепіднагляду (1954 за аналогічний період 2021 року) та 6890 - позапланово на договірній основі на замовлення підприємств та організацій (3814 вимірювань та досліджень у 2021 році відповідно) (3814 вимірювань та досліджень).

У 2021 році всього проведено 5995 лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень (55,2%) у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року (10857), з них 1954 вимірювання та дослідження згідно з річним планом основних медико-санітарних заходів щодо забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення проведено (66,0% у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року).), а також 3814 (48,3%) позапланових вимірювань та обстежень на договірній основі на замовлення підприємств та організацій (2020 рік: 4862 вимірювання та обстеження відповідно).

Кількість лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень об'єктів довкілля щодо наявності електромагнітних полів та інших фізичних факторів наведено на рис. 2.1.

Загалом у 2021 році кількість обстежених об'єктів довкілля за фізичними показниками зменшилася на 3061 (56,8%) порівняно з аналогічним періодом 2020 року.

У 2022 році кількість лабораторних та інструментальних вимірювань, а також екологічних обстежень зросла у 2,23 рази порівняно з попереднім роком до 12873.

При цьому планові вимірювання зросли в 3,1 раза порівняно з попереднім роком - до 5983, а позапланові, або договірні, - в 1,8 раза, до 6890.

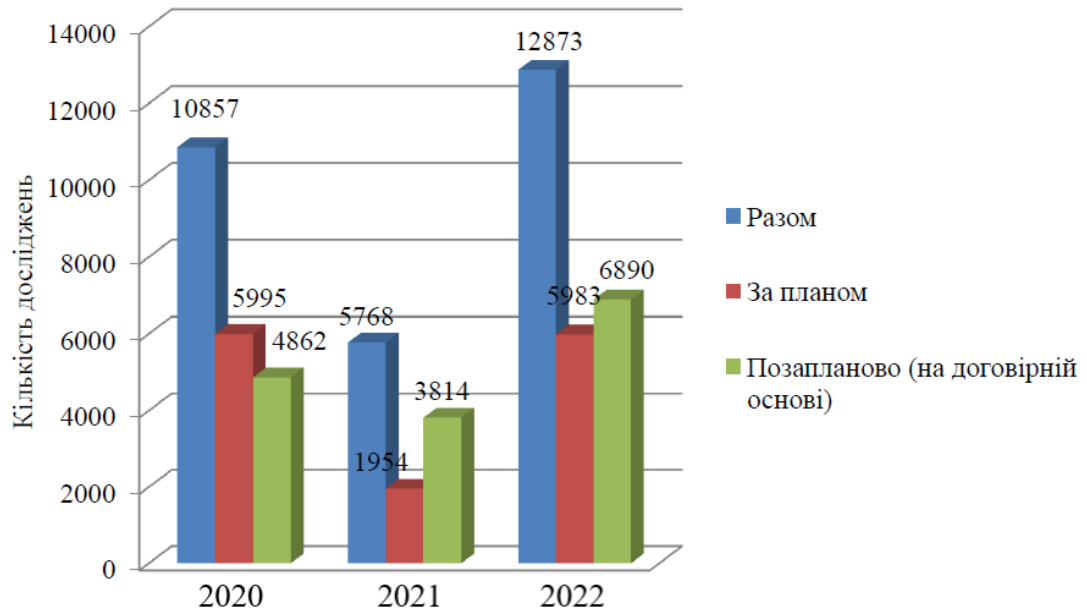

Рис. 2.1. Кількість лабораторних та інструментальних вимірювань та досліджень об'єктів зовнішнього середовища за наявності електромагнітних полів та інших фізичних факторів

На рисунку 2.2 показано динаміку кількості лабораторних та інструментальних вимірювань, проведених центрами у 2021-2022 роках.

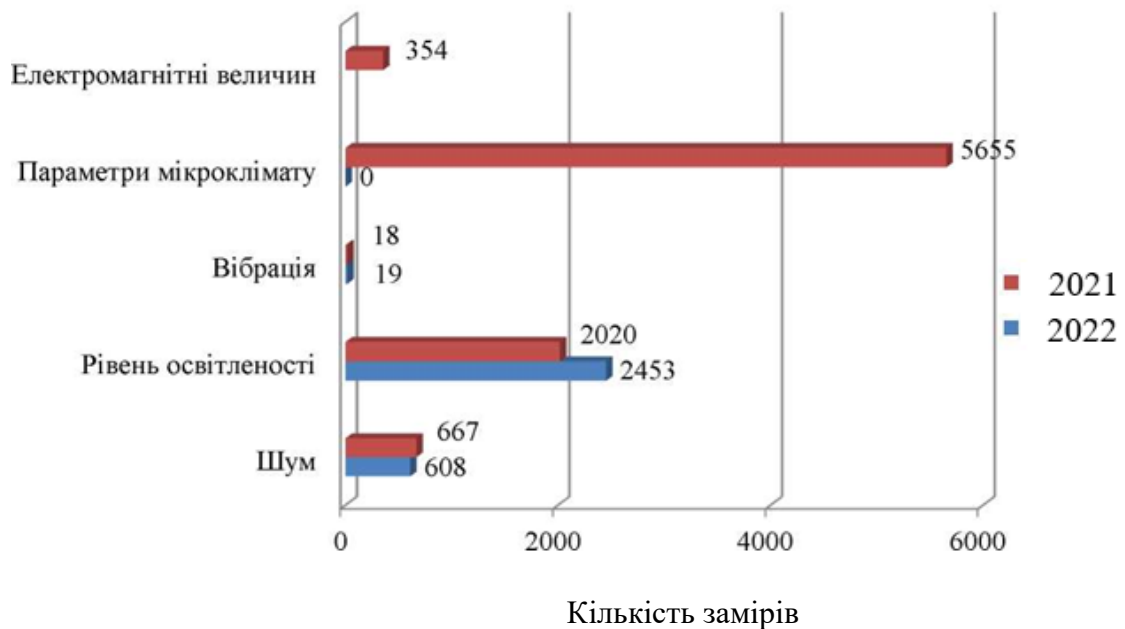

Рис. 2.2 - Динаміка кількості лабораторно - інструментальних замірів, проведених Центром у 2021-2022 роках

У 2022 році кількість досліджень на екологічну тематику за фізичними показниками зроста порівняно з аналогічним періодом 2021 року; це зростання відбулося за рахунок додавання 6878 досліджень.

За видами досліджень у 2022 році було проведено

- 667 лабораторних та інструментальних вимірювань звукових величин (шуму).

667 лабораторних та інструментальних вимірювань (шуму) (608 за аналогічний період 2021 року),

- 2020 (у 2021 році - 2453) вимірювань рівнів освітленості,

- 18 (19 у 2021 році) вимірювань механічних параметрів (вібрації); та

- 5655 вимірювань макрокліматичних параметрів (температура повітря, відносна вологість, швидкість вітру),

- 354 вимірювання електромагнітних параметрів.

Динаміка радіаційних обстежень проб довкілля з метою визначення вмісту радіонуклідів та дозиметрії будівель і споруд наведена на рис. 2.3.

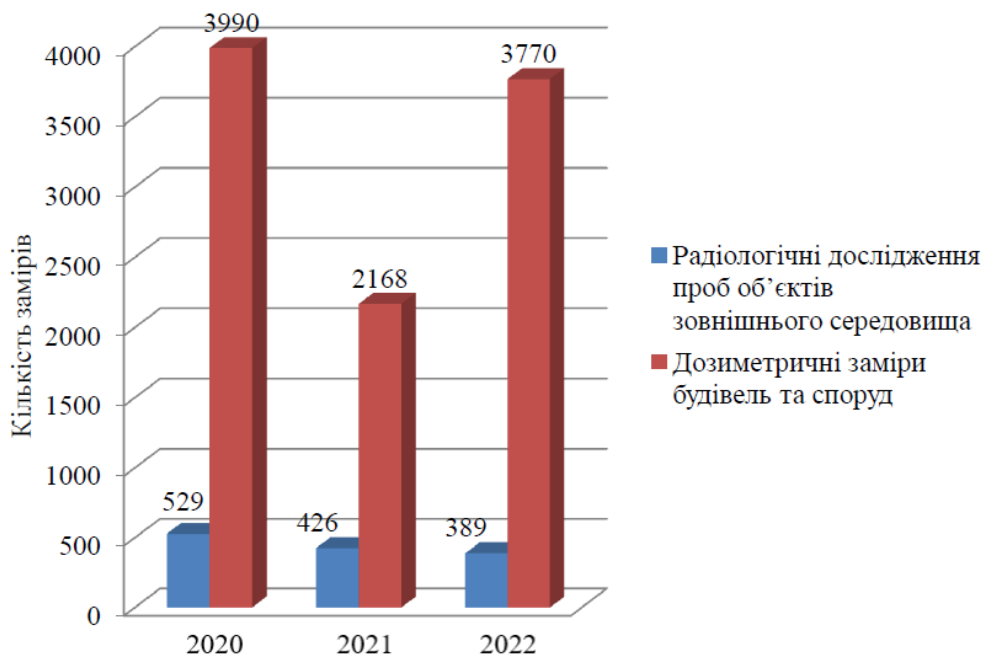

Рис. 2.3. Динаміка радіологічних досліджень проб об'єктів зовнішнього середовища по визначенню вмісту радіонуклідів та дозиметричних замірів

будівель та споруд

У 2021 році в області загалом проведено 426 радіологічних досліджень проб довкілля на вміст радіонуклідів (за аналогічний період 2020 року - 529 досліджень); у 2022 році кількість цих досліджень значно зросла порівняно з попереднім роком, сягнувши 3770, або приблизно у 9,7 разів більше. Перевищень допустимих рівнів вмісту радіонуклідів в обстежених об'єктах не виявлено.

У 2021 році кількість радіологічних обстежень об'єктів довкілля на визначення вмісту радіонуклідів цезію зменшилася до 137 через зменшення кількості замовлень на проведення лабораторних досліджень. У 2021 році фахівці здійснили 2168 (2020: 3990) дозових вимірювань у будівлях та спорудах, з яких 1773 були платними (2020: 3146); у 2022 році кількість обстежень зросла до 3770 (у 1,73 рази). Перевищень допустимих рівнів не зафіксовано.

Склад вимірювань умов праці, проведених лабораторією електромагнітних та інших фізичних факторів у 2022 році, наведено на рис. 2.4.

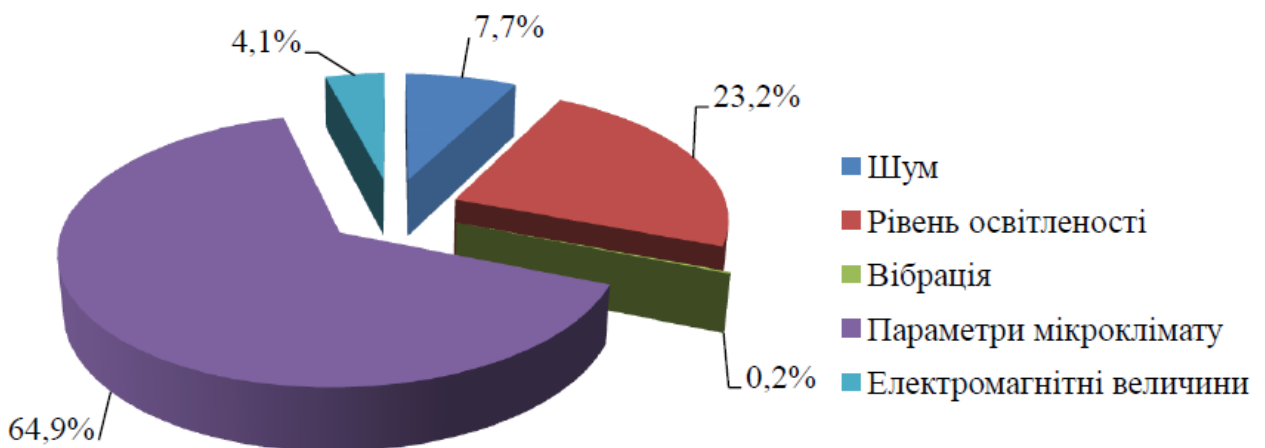

Рис. 2.4 - Структура замірів умов праці, проведених лабораторією електромагнітних полів та інших фізичних факторів у 2022 році

Як видно з рис. 2.4, найбільша кількість вимірювань (64,9%) стосувалася мікроклімату, далі йдуть показники освітлення (23,2%), шуму (7,7%) та електромагнітного випромінювання (4,1%). Відхилення від чинних норм у 2022 році становили 43 (9,2%) для шуму, але це відбулося переважно за рахунок Бухацького майже всі міські та районні служби поліції, за винятком повітової поліції та поліції Тереховлі, під час вимірювання платних послуг. Частка відхилень від результатів вимірювань освітленості в цілому по області склала 6,25% для бюджетних (12 випадків) і 0,8% для платних послуг (1515 випадків). Слід зазначити, що вимірювання рівня звукового тиску залишаються відносно стабільними протягом останніх трьох років, тоді як вимірювання освітленості значно зменшилися за цей же період, так само як і вимірювання вібрації.

Вимірювання вібрації практично відсутні в усьому регіоні. Лише 18 разів на рік та 19 разів за аналогічний період 2021 року, переважно вимірювання в цьому секторі проводять лише фахівці Борщівського районного відділу поліції, Криворізького міжмуніципального відділу та Центрального центру охорони праці. Основною причиною низької кількості вимірювань освітленості та вібрації структурними підрозділами є відсутність свідоцтв на право проведення атестації робочих місць за умовами праці.

Загалом по області за цей період проведено 389 радіологічних досліджень проб об'єктів довкілля на визначення вмісту радіонуклідів (за аналогічний період 2021 року проведено 426 таких досліджень). Перевищень допустимих рівнів вмісту радіонуклідів у досліджуваних об'єктах довкілля не виявлено.

Так, у поточному році кількість радіологічних обстежень об'єктів довкілля на визначення вмісту радіонуклідів цезію зменшилася до 137 у зв'язку зі зменшенням кількості замовлених лабораторних досліджень, а також розподілом функцій між новоствореною Держпродспоживслужбою України та Дніпровським ДСП "ЦСВДІВ".

Фахівці також провели 3770 (2168 у 2021 році) вимірювань доз на

будівлях і спорудах, з яких 1325 - платні послуги (1773 у 2021 році). Перевищень допустимих рівнів не зафіксовано.

За цей період проведено 354 вимірювання електромагнітної дозиметрії під час вибіркового моніторингу діючих об'єктів. З них 12 вимірювань щільності потоку електромагнітного випромінювання, що здійснювалися на платній основі за запитом, та два вимірювання, що проводилися під час видачі санітарного паспорту в Обленерго Перевищень ГДК не виявлено.

Лабораторії центру здійснювали калібрування засобів вимірювальної техніки: у 2022 році було калібровано 243 одиниці (на суму 119412 грн) та повірено 95 одиниць (на суму 19413 грн) в рамках підготовки до акредитації за системою ISO 17025:2006.

Для забезпечення діяльності міжрайонних та міжміських відомчих лабораторій проведено повірку 520 одиниць (на суму 156396 грн.) обладнання. Ситуація в розрізі районів Дніпропетровської області виглядає наступним чином (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Повірка приладів міжрайонних та міськміжрайонних відділів Центру

Райони	Кількість, од.	Сума, грн.
1. Новомосковський	93	34550
2. Нікопольський	54	18317
3. Кам'янський	88	19667
4. Криворізький	100	26404
5. Синельниковський	87	27206
6. Павлоградський	8	5925
7. Дніпровський	90	24327
Разом	520	156396

Як видно з таблиці 2.3, найбільшу кількість повірок засобів вимірювальної техніки у міжрайонних та міжміських відділах центру проведено у Криворізькому районі (100 одиниць), а за вартістю повірки засобів вимірювальної техніки перше місце посів Новомосковський район - 34550 грн.

У 2022 році вимірювання опору заземлення проводились у лабораторіях Київського центрального техніко-хімічного інституту,

Новомосковського, Нікопольського, Кам'янського, Криворізького, Снігурівського міжрайонних відділів, Павлоградського та Дніпровського міських міжрайонних відділів на суму 12059 грн.

У грудні 2022 року проведено оцінку стану вимірювань (атестацію лабораторій) усіх міжрайонних та міжміських відділів та отримано атестат системи вимірювань на відповідність вимогам ДСТУ ISO 10012:2005.

Співробітники Центру підготували пакет документів та подали їх для проведення оцінки вимірювальної компетентності та засвідчення технічної компетентності (атестації лабораторій) лабораторій УЦСМС, що проводять вимірювання у сфері законодавчої метрології, за результатами якої отримали свідоцтво про технічну компетентність лабораторій.

2.3. Аналіз результативності надання Центром окремих видів публічних послуг

Фахівці Центру провели певну роботу з виконання плану роботи санітарної лабораторії, мікробіологічних досліджень об'єктів довкілля та інструментальних вимірювань у Дніпровському регіоні на 2022 рік.

Показники роботи санітарних лабораторій Центру у 2020-2022 роках наведені в таблиці 2.4.

За 12 місяців 2022 року загальна кількість досліджених проб об'єктів довкілля обласними санітарними лабораторіями склала 4916 проб (виконано 42796 досліджень), з яких 980 проб не відповідали вимогам, що склало 19,9%. Водночас за 12 місяців 2021 року кількість відібраних проб становила 8663, проведено 92253 дослідження, з яких 1385 проб не відповідали вимогам до НДТ, або 16,0%. Таким чином, кількість зразків у 2022 році була на 44% меншою, ніж у попередньому році.

Аналіз даних, поданих міжрайонним управлінням Центру контролю якості харчових продуктів, показав, що у 2022 році кількість зразків, досліджених фахівцями санітарних лабораторій області, становила 1421

(5122 перевірки), з яких 39 не відповідали вимогам нормативної документації, що становить 2,74% (у 2021 році Кількість досліджених фахівцями зразків становила 2840 (11186 перевірок), з яких 71 не відповідала вимогам нормативної документації, або 2,5%). Кількість зразків зменшилася на 50%.

Таблиця 2.4

Показники роботи санітарно-гігієнічної лабораторії Дніпропетровського
ОЦКПХ МОЗ України у 2020-2022 роках

Назва показника	Кількість			Відхилення 2021 р. від 2020 р.		Відхилення 2022 р. від 2021 р.	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсолютне [№] , (+, -)	відносне, %	абсолютне, (+, -)	відносне, %
Дослідження об'єктів довкілля							
Проведено досліджень	102112	92253	42796	-9859	-9,7	-49457	-53,6
Загальна кількість взятих проб з об'єктів довкілля в області	26926	8663	4916	-18263	-67,8	-3747	-43,3
з них кількість проб, що не відповідали вимогам НТД	5422	1385	980	-4037	-74,5	-405	-29,2
Відсоток проб, що не відповідали вимогам НТД, %	20,3	16,0	19,9	-4,3	-21,2	3,9	24,4
Контроль якості харчових продуктів							
Проведено досліджень	12490	11186	5122	-1304	-10,4	-6064	-54,2
Кількість проб	2496	2840	1421	344	13,8	-1419	-50,0
з них кількість проб, що не відповідали вимогам НТД	33	71	39	38	115,2	-32	-45,1
Відсоток проб, що не відповідали вимогам НТД, %	1,3	2,5	2,7	1,2	92,3	0,2	8,0
Контроль якості води питної централізованого та децентралізованого водопостачання							
Проведено досліджень	70270	58485	29615	-11785	-16,8	-28870	-49,4
Кількість проб	11725	5475	3327	-6250	-53,3	-2148	-39,2
з них кількість проб, що не відповідали вимогам НТД	1876	1306	936	-570	-30,4	-370	-28,3
Відсоток проб, що не відповідали вимогам НТД, %	16,0	23,9	28,1	7,9	49,4	4,2	17,6
Дослідження якості води відкритих водойм							
Проведено досліджень	1943	2187	1194	244	12,6	-993	-45,4
Кількість проб	197	182	100	-15	-7,6	-82	-45,1
з них кількість проб, що не відповідали вимогам НТД	17	8	5	-9	-52,9	-3	-37,5
Відсоток проб, що не відповідали вимогам НТД, %	8,6	4,4	5,0	-4,2	-48,8	0,6	13,6
Контроль якості повітря							
Кількість замірів	8725	6799	4504	-1926	-22,1	-2295	-33,8
з них кількість проб, що не відповідали ГДК	2344	596	248	-1748	-74,6	-348	-58,4
Відсоток проб, що не відповідали ГДК, %	26,9	8,8	5,5	-18,1	-67,3	-3,3	-37,5

Також у 2022 році фахівцями обласних та міжрайонних відомчих санітарно-гігієнічних лабораторій було досліджено 3327 проб (29615 досліджень) питної води (централізованого та децентралізованого водопостачання), з яких 936 проб не відповідали вимогам НД та СН, що склало 28,1% (за аналогічний період 2021 року досліджено 5475 проб (58485 досліджень), з яких 1306 проб не відповідали вимогам НД та СН, що становило 23,9%). Кількість зразків зменшилася на 40%.

Для питної води з централізованих джерел водопостачання у 2022 році 409 з 1525 зразків не відповідали вимогам стандарту (18485 досліджень); у 2021 році 323 з 2952 зразків не відповідали вимогам стандарту (38470 досліджень); у 2022 році 323 з 2952 зразків не відповідали вимогам стандарту (38470 досліджень). Децентралізоване питне водопостачання - у 2022 році 1802/527 проб не відповідали стандарту (проведено 11130 досліджень); у 2020 році 8490/1576 (18,5%) (проведено 29256 досліджень); у 2021 році 2523/983 проби не відповідали стандарту (проведено 20015 досліджень).).

Досліджено 100 проб відкритих водойм (1194 дослідження), з яких 5 проб не відповідали ГДК (5%); у 2021 році досліджено 182 проби відкритих водойм (2187 досліджень), з яких 8 проб не відповідали нормативу (4,4%). Кількість проб зменшилась на 54% (за рахунок зменшення кількості моніторингових досліджень). Важливо зазначити, що значна кількість проб води не була проаналізована у зв'язку з коригуванням та скороченням програми моніторингу у другому півріччі.

За 12 місяців 2022 року фахівці з моніторингу повітря робочої зони, атмосферного повітря та повітря в приміщеннях виконали 4504 вимірювання, з яких 248 (5,5%) не відповідали нормативам; за аналогічний період 2021 року було виконано 6799 вимірювань, з яких 596 (8,8%) не відповідали вимогам. Кількість вимірювань не змінилася. Розмір вибірки зменшився на 34%.

Лабораторія центру перевіряла продукцію на залишкові кількості пестицидів: у 2022 році було відібрано 68 зразків і проведено 232 аналізи,

тоді як у 2021 році було відібрано 166 зразків і проведено 445 аналізів. Кількість зразків зменшилася на 59%. Однією з причин низького рівня є відсутність можливості здійснювати моніторинг ранньостиглих овочів та фруктів (теплична продукція).

У поточному році санітарні лаборанти ДНДЛДВСЕ не проводили дослідження на вміст небезпечних речовин, що мігрують з полімерних та інших синтетичних матеріалів (гігієнічна хімія полімерних матеріалів та пластмас), але у 2021 році було відібрано 1670 зразків (33 дослідження).

Протягом року було заплановано дослідити 539 проб питної води з 130 точок відбору з 49 муніципальних водопроводів. Програма обстеження виконана на 100%. За результатами моніторингового обстеження виявлено 149 невідповідностей проб за гігієнічними та хімічними показниками (у 2021 році лише 81 проба не відповідала вимогам), з них 12 проб від Новомосковського водоканалу (11 проб з Новомосковського району та 1 проба з Царичанського району), 12 проб від Верхньодніпровського водоканалу (9 проб з Новомосковського району), 12 проб від (9 зразків з Верхньодніпровського району, 1 зразок з Клінічанського району, 2 зразки з П'ятихатського району), Кам'янського управління водного господарства (1 зразок з Кам'янського району), Павлоградського управління водного господарства (1 зразок з Кам'янського району).), Павлоградський район -1 (Павлоградський район), Криворізька районна ОВК-22 (Криворізький район - 10, Апостолівський район -12), Дніпровська районна ОВК-101 (Дніпровський район -73, Синельниківський район -26, Нікопольський район -2).

Відсоток муніципальних водопроводів у містах Дніпровської області, які не відповідають встановленим стандартам і нормам у 2021-2022 роках, показано на рис.2.5.

На рис.2.5 показано, що в Дніпровській області рівень невідповідності санітарно-хімічним показникам становив 27,6% (11,8% у 2021 році). Порівняно з минулорічними показниками невідповідність значно зростає.

Найвищі показники невідповідності за санітарно-хімічними

показниками спостерігалися у Новомосковському (45,8%), Верхньодніпровському (75%), П'ятихатському (25%), Криворізькому (33,3%), Апостолівському (46,2%), Дніпровському (50. 3%) та Синельниківському районі (56,5%).

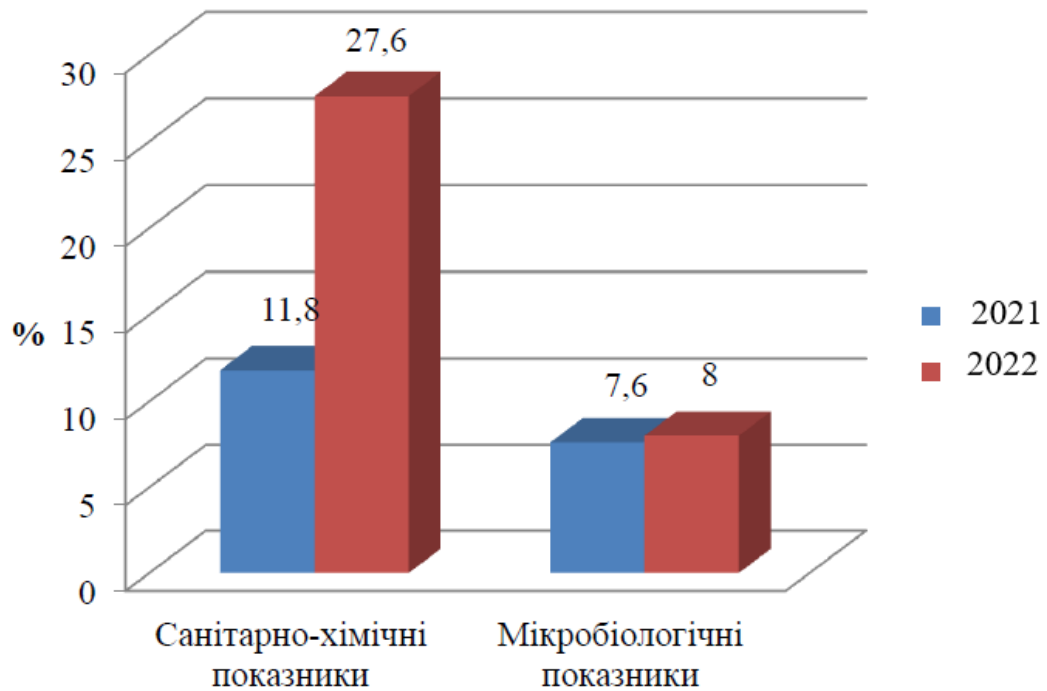

Рис. 2.5. Відсоток невідповідності встановленим нормам і нормативам води з комунальних водогонів у Дніпропетровській області у 2021-2022 роках

Мікробіологічні показники не відповідали критеріям: 5 - Новомосковське МБ (Новомосковський район 2, Царичанський район 3), 7 - Павлоградське МБ (Павлоградський район 4, Павлоградський район 3), 4 - Криворізьке МБ (Криворізьке МБ (Криворізький район), 27 - Дніпровське МБ (Дніпровський район 9, Синельниківський район 5, Нікопольський район 13).

У цьому ж регіоні показник невідповідності за мікробіологічними показниками склав 8% (7,6% у 2021 році): Новомосковський район - 8%, Царичанський район - 18,8%, Павлівський район - 28,6%, Павлівський район - 37,5%, Криворізький район - 13,3%, Дніпровський район - 6,2%, Снерниківський район - 10,9%, Нікопольський район - 27,1%. За

результатами дослідження місцеві органи влади були проінформовані та рекомендовані заходи для покращення якості питної води.

Центр також провів дослідження якості питної води в системах водопостачання різних відомств. Протягом першого півріччя було заплановано дослідити 92 проби питної води з 44 відомчих систем водопостачання. Програма дослідження була виконана на 100%. У другому півріччі програма моніторингу не включала дослідження питної води з відомчих систем водопостачання.

За результатами моніторингового дослідження виявлено невідповідність за санітарно-хімічними показниками: 28 проб не відповідали вимогам стандарту (30 проб протягом 2021 року), з них 11 - з Верхньодніпровського управління водопровідно-каналізаційного господарства (Верхньодніпровський район 7, Клінічанський район - 4), 2 - Кам'янського водоканалу (Дніпро-Амурський район), 7 - Криворізького водоканалу (Криворізький район - 3, Апостолівський район - 4) та 8 - Дніпровського водоканалу (Синельниківський район).

Динаміка відсотка невідповідності стандартам та нормативам води з відомчих систем водопостачання у Дніпровській області у 2021-2022 роках наведена на рисунку 2.6 Відповідно до цього рисунку, в цілому по області відсоток невідповідності санітарно-хімічним показникам води з відомчих систем водопостачання становив 30,4 % (2021 р. -12.8%). У Верхньодніпровському районі - 58%, у Клінічанському - 33%, у Дніпро-Амурському - 13%, у Криворізькому - 75%, в Апостолівському - 100%, у Синельниківському - 100%.

За мікробіологічними показниками не відповідали референтним значенням 16 зразків (2021: 25 зразків), з них 5 - з Верхньодніпровського МБ (Верхньодніпровський район: 4 зразки, Клінічанський район: 1 зразок), 8 - з Дніпровського ММВ (Снерниківський район: 3 зразки та Нікопольський район: 5 зразків) та Апостолівського муніципалітету: 3 зразки.

В цілому по області частка невідповідностей за мікробіологічними

показниками склала 17,4% (у 2021 році - 10,6%). За результатами досліджень органам місцевої влади було направлено повідомлення та рекомендовано вжити заходів для покращення якості питної води.

Центр також проводив моніторинг питної води з сільських систем водопостачання. У першому півріччі було заплановано дослідити 262 проби питної води зі 130 сільських водогонів. Програма дослідження була виконана на 100%. У другому півріччі тестування питної води з сільських водопроводів не було включено до плану моніторингу.

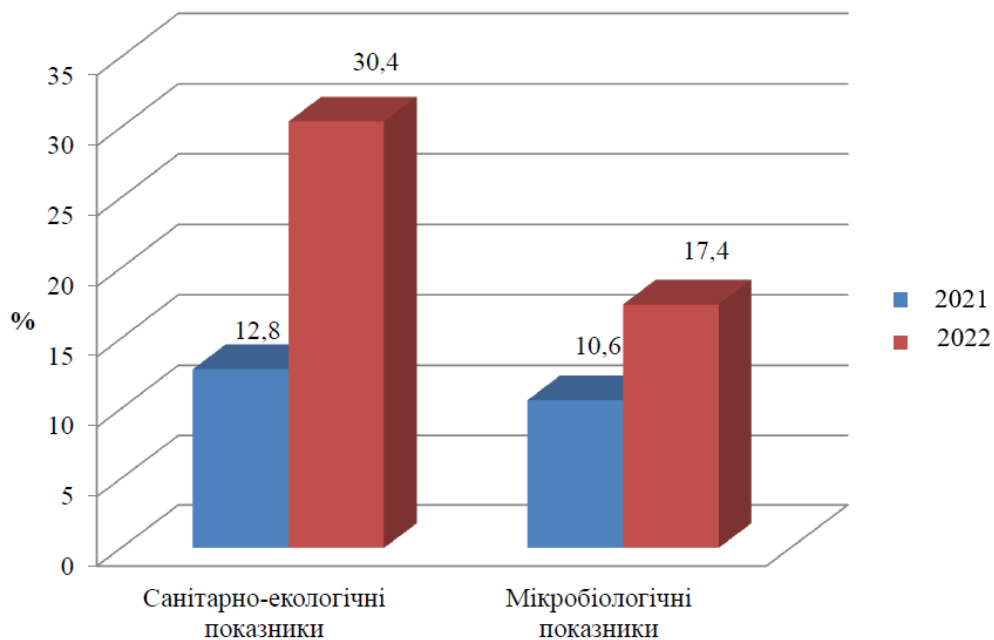

Рис. 2.6. Відсоток невідповідності нормам і нормативам води з відомчих водогонів у Дніпропетровській області у 2021-2022 роках

Моніторингові дослідження виявили невідповідність за санітарно-хімічними показниками: 39 проб не відповідали вимогам стандарту (549 проб протягом 2021 року). Шість з них - Новомосковське МУ (чотири - у Новомосковському районі, дві - у Царичанському), дев'ять - Верхньодніпровське МУ (п'ять - у Верхньодніпровському районі, чотири - у П'ятихатському) та п'ять - Кам'янське МУ (Кам'янський район - 1, Кам'янський район - 2). Кам'янський район - 1, Кам'янський район - 3, Дніпро-Амурський район - 1), 2 - Криворізьке МУ (Криворізький район), 17 -

Дніпровське МУВГ (Дніпровський район - 9 зразків, Синельниківський район - 7 зразків, Нікопольський район - 1).

Загалом показник невідповідності за санітарно-хімічними показниками по Дніпровському регіону склав 14,9% (у 2021 році - 5,1%). За мікробіологічними показниками 33 проби не відповідали вимогам стандартів якості води (у 2021 році - 85 проб). У Новомосковському районі - 3,3%, Царичанському - 11,1%, Верхньодніпровському - 10%, П'ятихатському - 21,4%, Кам'янському - 9,1%, Кам'янському - 8,3%, Павлоградському - 50%, Синельниківському - 25%, Нікопольський район 38,2%. Про результати дослідження було повідомлено місцевим органам влади та рекомендовано заходи для покращення якості питної води.

Науково-дослідний інститут центру також досліджував децентралізовані джерела водопостачання. Вода з цих джерел була перевірена на вміст нітратів у 1362 (100,0%) пробах питної води, з яких 250 проб (18,4%) не відповідали вимогам за вмістом нітратів; за аналогічний період 2022 року 17,9% проб не відповідали вимогам за вмістом нітратів:

- 1350 проб питної води з індивідуальних колодязів було досліджено на вміст нітратів;

- проаналізовано 6 проб питної води з громадських колодязів;

- 6 проб було відібрано в громадських каптанах.

За результатами лабораторних досліджень якості питної води, відібраної з громадських та приватних колодязів у Дніпровському регіоні, перевищувала нормативні показники:

- Верхньодніпровський район: 82 зі 138 відібраних проб (59,4%);

- Павлоградський район: 68 з 91 проби (74,7%);

- Дніпро-Амурський район: 4 з 34 проб (11,8%);

- Новомосковський район: 23 з 169 зразків (13,6%);

- Дніпровський район: 16 з 150 (10,6%);

- Синельниківський район: 21 з 75 (28,0%);

- Нікопольський район: 2 з 8 зразків (25,0%);

- Кам'янський район: 2 з 161 (1,2%);
- Криворізький район: 31 з 174 (18,0%);
- Клінічанський район: 1 з 6 (16,6%).

У Павлоградському, П'ятихатському, Апостолівському та Царичанському районах перевищень вмісту нітратів у питній воді з децентралізованих джерел водопостачання не виявлено. Однією з причин наявності нітратів у колодязях та каптажах є недотримання власниками вимог Санітарного кодексу при будівництві та утриманні колодязів.

У кожному випадку порушення вимог Санітарного кодексу щодо стану колодязів і каптажів та неналежної якості колодязної води за санітарно-хімічними та мікробіологічними показниками Центр через засоби масової інформації звертався до власників колодязів та органів місцевого самоврядування щодо необхідності належного облаштування колодязів, особливо у випадку перевищення вмісту нітратів. Інформування населення про недоцільність використання колодязної води для питних цілей, особливо для приготування їжі.

Протягом звітного періоду центр проводив моніторингові дослідження атмосферного повітря у визначених контрольних точках на транспортних розв'язках, жвавих автошляхах та місцевих житлових і рекреаційних зонах У 2022 році заплановано провести 1 474 дослідження атмосферного повітря, а фактично проведено 1 450 досліджень Рівень виконання програми обстежень склав 98,3%. Запланована програма досліджень виконана на 98,4% (у 1 кварталі моніторингові дослідження повітря не змогли провести ММВ "Кривий Ріг", Дніпровський МБ та Регіональний інститут через відсутність необхідних для проведення досліджень метеорологічних умов).

239 моніторингових досліджень не відповідали вимогам національних стандартів:

- 31 - Новомосковська МБ (25 - Новомосковський район, 6 - Царичанський район),
- 33 - Верхньодніпровське МБ (15 - Верхньодніпровський район, 9 -

Клінічанський район, 9 - П'ятихатський район),

- 47 - Кам'янська міська рада (13 - Кам'янський район, 19 - Кам'янський район, 15 - Дніпро-Амурський район),

- 21 - Криворізька МР (12 - Криворізький район, 9 - Апостолівський район),

- 45 - Дніпровський ВП (12 - Дніпровський район, 15 - Снігурівський район, 18 - Нікопольський район).

В області відсоток невідповідності санітарно-хімічних показників у повітрі збільшився з 11,3% до 16,5% порівняно з 2021 роком:

Центр також проводив дослідження фізичних факторів (шуму) на транспортних розв'язках, жвавих вулицях, житлових масивах та рекреаційних об'єктах: у 2022 році було заплановано провести 164 вимірювання фізичних факторів (шуму) на 66 об'єктах, проведено 155 (94,5%) (у I кварталі (через відсутність відповідних метеорологічних умов).

Під час моніторингових вимірювань було виявлено невідповідність НДТ на транспортних розв'язках у Кам'янському, Криворізькому, Павлоградському, Новомосковському районах та у м. Дніпро (у 2021 році невідповідність було виявлено у Нікополі, Кривих Рогах, Новомосковському районі та м. Дніпро).

По області частка невідповідності шумових навантажень у точках вимірювання склала 49% (у 2021 році - 34,9%).

Центр проводив дослідження зразків ґрунту на наявність небезпечних елементів та пестицидів; було заплановано 87 зразків ґрунту, також центр проводив дослідження зразків ґрунту на наявність пестицидів.

План було виконано на 100%. Лише чотири зразки ґрунту (40%) з Криворізького району не відповідали ГДК. За даними моніторингового обстеження ґрунтів, частка невідповідності НД в цілому по області становить 4,6% (у 2021 році не було виявлено жодної невідповідності НД). Відповідно до аналізу щоквартального доповнення до річного плану вибіркового моніторингу на 2022 рік проведено радіологічні дослідження проб довкілля

на визначення вмісту радіонуклідів для здійснення соціально-санітарного моніторингу та доставки проб до лабораторій електромагнітного поля та інших фізичних факторів ДНВП "Рівненський ОУЛЦДГ", У 2022 році проведено 257 досліджень проб навколишнього середовища на визначення вмісту радіонуклідів.

У лабораторіях ЦППРВ було досліджено 107 проб спектрометричним методом та 150 проб радіометричним методом. Перевищень вмісту радіонуклідів не виявлено.

Слід зазначити, що всі міжрайонні відділи подавали проби до лабораторії електромагнітних та інших фізичних факторів ДАЗВ відповідно до критеріїв відбору проб об'єктів довкілля, але не дотримувалися рекомендованого переліку, зважаючи на наявність об'єктів дослідження в контрольованій зоні. З проведених обстежень у районі 156 проб було виявлено з радіонуклідом цезій-137 та 101 пробу з ефективною питомою активністю природних радіонуклідів (калій-40, радій-226 та торій-232) Проби довкілля, досліджені на вміст радіонуклідів у районі м. Дніпро у 2022 році, наведено у таблиці 2.2. Кількість наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Кількість досліджень проб об'єктів зовнішнього середовища на визначення вмісту радіонуклідів у Дніпропетровській області у 2022 році

Об'єкт досліджень	Кількість досліджень, од.
Питна вода	98
Вода з відкритих водойм	29
Лікарські рослини	29
Деревина та продукція з деревини	49
Будівельні матеріали	42
Мінеральні добрива	10
Всього	257

Дані, наведені в табл. 2.6, показують, що з 257 проб навколишнього середовища на радіонукліди було проаналізовано 98 проб питної води, 29 проб відкритих водойм, 29 проб лікарських рослин, 49 проб деревини та виробів з деревини, 42 проби будівельних матеріалів і 10 проб мінеральних добрив. Вміст радіонуклідів, що перевищують допустимі рівні, не було

виявлено.

Крім того, фахівці здійснювали щоденний моніторинг радіаційного фону (потужності дози гамма-випромінювання, поглиненої в повітрі) в районі Дніпра. Загалом було зроблено 2445 вимірів дози. Потужність експозиційної дози поглиненого в повітрі гамма-випромінювання становила від 9,5 до 14 мкР/год (0,095 до 0,14 мкЗв/год) і не перевищувала багаторічних розрахункових значень природного радіаційного фону в районі Дніпра.

Інформація про середньотижневі значення природного радіаційного фону постійно публікується на сайті ДЦОУ та у Facebook протягом року.

У 2022 році експерти СЦКК здійснювали вибіркового моніторингу існуючих об'єктів РТО - лікувально-профілактичних закладів, баз відпочинку, дитячих парків та шкільних закладів, що знаходяться в зоні обмеження забудови або поблизу неї.

Згідно з графіком, у цьому кварталі вибіркового моніторингу лабораторією було піддано 38 об'єктів, і всі об'єкти були обстежені:

- 7 об'єктів у Дніпропетровському районі (з них 1 - "МТС Україна", 2 - "Київстар", 2 - "Лайфселл" та 2 - "Інтертелеком")
- 9 об'єктів у Новомосковському районі (4 - Київстар, 2 - ТОВ "Лайфселл", 3 - МТС Україна)
- 11 об'єктів у Верхньодніпровському районі (з них один об'єкт у "МТС Україна", сім у "Київстар", два у ТОВ "Лайфселл" та один у ТОВ "Інтертелеком");
- 4 майданчики у Синельниківському районі (1 - "Київстар", 1 - "Інтертелеком", 1 - ТОВ "Лайфселл", 1 - "МТС Україна");
- 7 пунктів у Криворізькому районі (3 - "МТС Україна", 3 - "Київстар", 1 - "Лайфселл"). На всіх запланованих об'єктах у регіоні проведено лабораторний контроль 340 інструментальних вимірювань щільності потоку електромагнітної енергії, перевищень ГДК не виявлено.

У 2022 році мікробіологічна лабораторія центру провела загалом 145400 (2021: 148250) досліджень, з яких 1993 (2021: 2361) - серологічних та

84867 санітарно-бактеріологічних досліджень, з яких 1666 були позитивними. - 81110 всього, з них 1751 позитивних, 2,2%) та 58540 бактеріологічних досліджень, з них 1080 позитивних, 1,8% (64779 всього, з них 1012 позитивних, 1,6% у 2021 році).

Таким чином, усі відділи центру залучені до процесу проведення гігієнічних та мікробіологічних досліджень об'єктів довкілля в регіоні в міру можливості, відповідно до покладених на них завдань.

Висновки до розділу 2

Центр є державною установою, що спеціалізується на проведенні лабораторних та інструментальних досліджень для забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення та здійснює заходи, спрямовані на захист місцевої санітарії, моніторинг потенціалу виникнення інфекційних захворювань, професійних захворювань, отруєнь і радіаційних аварій та розслідування причин їх виникнення.

План моніторингу центру щодо санітарних обстежень та вимірювань обладнання у 2021 році був повністю виконаний, а у 2022 році - на 96%; протягом 2022 року було укладено 205 платних науково-дослідних договорів на загальну суму 151234 грн, з них 130 - у системі ISO 17025, на загальну суму 96949 .5 ТИС. ГРН.

Загальна вартість склала 96949,5 грн.

У 2021 році всього проведено 5995 лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень, що склало 55,2% від загальної кількості за аналогічний період 2020 року (10857); у 2022 році кількість лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень об'єктів довкілля зросла до 12873, що у 2,23 рази більше, ніж у попередньому році.

Загальна кількість досліджених проб довкілля в санітарно-гігієнічних лабораторіях області у 2022 році становила 4916 (проведено 42796 досліджень), з яких 980 проб не відповідали вимогам, що склало 19,9%.

Таким чином, кількість зразків у 2022 році була на 44% меншою, ніж у попередньому році.

У 2022 році фахівці санітарних лабораторій області дослідили 1421 зразок (проведено 5122 дослідження).

У 2022 році співробітники центру дослідили 3327 проб (29615 досліджень) питної води (централізованого та децентралізованого водопостачання), з яких 936 проб не відповідали вимогам НД та ДБН, що склало 28,1%. Кількість проб зменшилась на 40%. Таким чином, дані моніторингу Центру моніторингу довкілля свідчать, що у 2022 році, порівняно з попереднім роком, якість питної води та повітря в регіоні значно погіршилася.

У 2022 році центр провів оцінку стану вимірювань на всіх міжрайонних та міжміських ділянках (атестація лабораторій) та отримав атестат відповідності системи вимірювань вимогам ДСТУ ISO 10012:2005.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДНІПРОПЕТРОВСЬКИМ ОЦКПХ МОЗ УКРАЇНИ

3.1 Пропозиції розвитку системи публічних послуг Дніпропетровського ОЦКПХ

З метою задоволення потреб споживачів у високоякісних харчових продуктах пропонується, щоб Дніпровський обласний лабораторний центр надавав послуги з контролю якості харчових продуктів на комерційній основі. Для цього необхідно створити мобільну групу у складі двох осіб, які будуть надавати необхідні послуги та закупити необхідне обладнання.

Вимірювач натрію HORIBA В-722 - використовується для аналізу прісної води.

Аналіз прісної води. Аналіз включає дощову воду, озерну воду, воду зі спа-центрів та озерну воду. Також може використовуватися для аналізу

- Стічних вод, контролю процесів бродіння і пивоваріння на пивоварних заводах;
- ґрунту для оптимізації процесу вирощування органічної продукції.
- Дощової води;
- Якість води в стоматології
- Якість фармацевтичних та косметичних препаратів
- Акваріумна вода тощо.

Прилад може вимірювати концентрацію іонів натрію в зразку об'ємом 0,3 мл. Він компактний і може вимірювати в'язкі рідини, а також тверді речовини і порошки. Для вимірювання не потрібна калібрувальна склянка.

Для проведення аналізу беруть кілька крапель зразка і поміщають на датчик з плоскою поверхнею. Перевагою цього приладу є швидкість вимірювання.

IT-1201 - простий у використанні прилад, оснащений РК-дисплеєм.

Діапазон вимірювання становить 0,3-4,3 для рNO₃, 0-999 мВ для ЕРС, 10-32,00 г/л для NO₃ і 0-60°C для Т.

Цей нітратомір має широкий спектр застосування. Його можна використовувати в процесі проведення екологічних досліджень води, ґрунту, харчової промисловості та сільськогосподарського виробництва. Розміри нітратоміра складають 190 мм x 135 мм x 55 мм. При безперервному використанні акумулятор приладу може працювати протягом 72 годин.

Нітратомір SOEX використовується для швидкого аналізу вмісту нітратів у свіжих овочах і фруктах. Його не можна використовувати для тестування продуктів, які вже пройшли певну обробку (наприклад, заморожені, сушені, консервовані). В основі аналізу лежить процес вимірювання провідності високочастотного змінного струму в досліджуваному об'єкті. Прилад також оцінює кількість фонового випромінювання, що спостерігається від навколишніх об'єктів. Для цього в прилад вбудований лічильник Гейгера SBM-20. Тестер нітратів може тестувати понад 30 різних овочів і фруктів, а також сире м'ясо.

Лічильник мікробних колоній SKM-2 використовується для підрахунку мікробних колоній в чашках Петрі. Доторкніться ручкою до області, де знаходяться колонії. Результати підрахунку колоній відображаються на цифровому дисплеї.

Meat PH Meter HI 99163 використовує унікальний датчик для аналізу продуктів харчування і сировини, що використовується для їх виробництва. У комплекті поставляється спеціальний ніж для свердління отворів у м'ясі.

AMB 1-02 - прилад для вимірювання наявності (концентрації) соматичних клітин у сирому молоці. Прилад використовується для контролю та оцінки якості сирого молока і молочних продуктів. Якість сирого молока залежить від ряду факторів, включаючи стан здоров'я худоби, умови зберігання і транспортування молока, умови доїння і маркетинг молока і молочних продуктів.

Аналізатори якості молока використовуються для вимірювання

результатів впливу цих факторів на молочні продукти. Можна оцінити такі параметри молока, як жирність, кислотність, температура, щільність і вологість. Прилад не використовує ніяких хімічних речовин, що забезпечує екологічну безпеку і відповідність гігієнічним нормам для продуктів, що тестуються.

Продукти, що тестуються.

Тестер хлору (хлоромір) EZODO 6742 - це прилад, призначений для визначення наявності та кількості хлору в пробах води. Прилад працює за принципом виявлення і оцінки струму, який з'являється при електрохімічній реакції хлорчутливого електрода з мікросередовищем, в якому відбувається процес вимірювання.

GREEN-TEST Eco-5 - це сучасний електронний прилад, який може одночасно виконувати наступні три функції

- Оцінка рівня радіації в приміщеннях і продуктах.
- Визначення рівня нітратів у фруктах, овочах та інших продуктах, які не пройшли попередню обробку.
- Точне вимірювання жорсткості води.

Прилад є портативним, зручним і компактним у використанні. Вимірювання займають небагато часу і прості у використанні. Прилад працює в різних режимах.

Перший режим - вимірювання жорсткості води. Загальновідомо, що якість питної та побутової води безпосередньо впливає на здоров'я людини. Вживання води із занадто високою жорсткістю негативно впливає на травну систему, епідерміс і волосся, підвищує ймовірність серцево-судинних і суглобових захворювань. Занадто м'яка вода також шкідлива для організму і при постійному вживанні може вимивати корисні мікроелементи і речовини. За допомогою GREEN-TEST ви можете визначити якість води за лічені секунди. За допомогою п'яти маркерів - м'яка вода, вода середньої жорсткості, досить жорстка вода, жорстка вода і дуже жорстка вода - результати тесту чітко відображаються на екрані.

Другий режим вимірює рівень радіації в зразку або навколишньому середовищі.

Тест радіаційного фону виконується автоматично і безперервно, як тільки прилад підключено. На дисплеї відображаються точні дані з кольоровим підсвічуванням: зелений - нормальний радіаційний фон, жовтий - підвищений радіаційний фон і червоний - небезпечний для життя рівень радіації. Таким чином, дозиметр можна використовувати для визначення безпеки житлових, нежитлових приміщень, ґрунту, повітря, рекреаційних зон, продуктів харчування та будівельних матеріалів. Безперервне тестування особливо рекомендується сім'ям, які проживають у великих містах, сім'ям, які живуть поблизу промислових підприємств, а також людям, які купують продукти харчування на стихійних ринках.

3. режим тестера нітратів. GREEN-TEST має велику базу даних з 65 найпоширеніших продуктів харчування, включаючи вітчизняні та іноземні фрукти, зелень, традиційні овочі, м'ясо, гриби та ягоди. Прилад миттєво визначає рівень нітритів + нітратів і відображає точні дані в кольорах: зелений фон на дисплеї означає, що продукт безпечний, жовтий - межа вмісту нітратів, які можна споживати в невеликих кількостях, а червоний - високий рівень токсичних речовин, небезпечних для здоров'я.

Перелік витрат на придбання обладнання, запропонованих регіональними інспекційними центрами, наведено в табл. 3.1.

Таким чином, на придбання обладнання для вимірювання вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування центру необхідно витратити загалом 88032,6 грн.

Окрім витрат на закупівлю обладнання, державна установа має оплачувати працю працівників, які будуть задіяні в роботі мобільної групи. Очікується, що таких працівників буде двоє: керівник групи та лаборант.

Витрати на оплату праці працівників протягом року роботи мобільної групи можна визначити з використанням формули:

$$VO_{г.р} = ЗП_{г.р} + Н_{г.р}, \quad (3.1)$$

де $VO_{г.р}$ - витрати, спрямовані на оплату праці працівників групи за рік;

$ЗП_{г.р}$ - річні витрати на виплату заробітної плати;

$Н_{г.р}$ - річні відрахування ЄСВ.

Таблиця 3.1

Перелік витрат на придбання обласним лабораторним центром
запропонованого обладнання

Назва	Кількість, одиниць	Ціна, грн.	Вартість, грн.
Вимірювач Натрію Horiba В-722 (Японія)	1	11 445	11 445
Нітратомір It-1201 портативний	1	8300	8300
Нітрат-Тестер "Созкс"	1	3 860,6	3 860,6
Лічильник колоній мікроорганізмів Скм-2	1	9650	9650
РН-МЕТР для м'яса HI 99163	1	17408	17408
АМВ 1-02 — аналізатор соматичних клітин у молоці (концентрації)	1	15800	15800
Аналізатор молока ультразвуковий Зкомілк Стандарт	1	14 494	14 494
Хлорометр EZODO 6742 (0~3,50 PPM) IP57	1	2 876	2 876
Дозиметр, нітрат-тестер і вимірювач жорсткості води GreenTest ECO 5, Anmez ltd	1	4199	4199
Всього	9	-	88032,6

У свою чергу, обчислити річні витрати на виплату заробітної плати працівників мобільної групи можна за наступною формулою:

$$ЗП_{г.р} = (ЗП_{к.м} + ЗП_{л.м}) \times 12, \quad (3.2)$$

де $ЗП_{к.м}$ - місячна величина заробітної плати особи, що є керівником мобільної групи;

$ЗП_{л.м}$ - місячна величина заробітної плати лаборанта, що входить до складу мобільної групи.

Отже, розрахуємо річні витрати на виплату заробітної плати працівників мобільної групи, приймаючи, що:

місячна величина заробітної плати особи, що є керівником мобільної групи, становить 7800 грн.;

місячна величина заробітної плати лаборанта складає 6580 грн.

$$ЗП_{\text{мг.р}} = (7800 + 6580) \times 12 = 172560 \text{ грн.}$$

Отже, річні витрати на виплату заробітної плати працівників мобільної групи по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування, становитимуть 172560 грн.

Визначимо також загальні витрати, пов'язані з оплатою праці даних працівників з врахуванням суми ЄСВ:

$$В_{\text{Омг.р}} = 172560 + 172560 \times 0,22 = 210523,2 \text{ грн.}$$

Прогнозуємо, що транспортні витрати на роботу працівників, які входитимуть до складу мобільної групи Центру, у межах м. Дніпро та Дніпропетровського району здійснюватимуться за рахунок лабораторного центру, а поза їх межами - за рахунок коштів замовника.

Враховуючи, що на витрати на придбання Центром запропонованого обладнання складають 88032,6 грн., знайдемо витрати на амортизацію запропонованого обладнання:

$$В_{\text{А}} = 88032,6 / 5 = 17606,5 \text{ грн.}$$

Кошторис річних витрат на роботу мобільної групи по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування подано у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Кошторис річних витрат на роботу мобільної групи по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування

Назва витрат	Сума, грн.
Матеріальні витрати	31200,0
Витрати на оплату праці	172560,0
Нарахування на заробітну плату	37963,2
Амортизація	17606,5
Інші витрати	9000,0
Всього витрат	268329,7

Отже, сума річних поточних витрат на забезпечення роботи мобільної групи Центру по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування становитиме 268329,7 грн.

Розрахуємо величину виручки, яку очікується одержати Центром від надання послуг мобільною групою по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування. При цьому даний показник може бути розрахований за формулою:

$$ВП = Цод.п \times Кп.р, \quad (3.3)$$

де ВП - прогнозована величина виручки, яку очікується одержати Центром від надання послуг мобільною групою по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування;

Цод.п - ціна надання одного комплексу послуг, яку пропонується встановити на рівні 420 грн.

Кп.р - прогнозована кількість надання комплексу послуг по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування протягом року.

При цьому прогнозовану кількість надання комплексу вимірювальних послуг за рік розрахуємо з використанням такої формули:

$$Кп.р = Кп.д \times Nд, \quad (3.4)$$

Кп.д - кількість послуг, що очікується надавати протягом робочого дня;

Nд - число робочих днів у році.

Враховуючи, що середня кількість послуг, які очікується надавати протягом робочого дня, становитиме 3 послуги, розрахуємо прогнозовану кількість надання комплексу вимірювальних послуг мобільною групою за рік:

$$Кп.р = 3 \times 260 = 780 \text{ од.}$$

Тоді сума виручки, яку очікується одержати Центром від надання

послуг мобільною групою по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування, становитиме:

$$\text{ВП} = 420 \times 780 = 327600 \text{ грн.}$$

Отже, сума виручки, яку отримає Центр від надання послуг мобільною групою по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування, становитиме 327600 грн.

Тоді сума економічного ефекту від надання Центром послуг мобільною групою по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування становитиме:

$$E = \text{ВП} - \text{ПВ}, \quad (3.5)$$

де ПВ - величина поточних річних витрат на роботу мобільної групи, обчислена згідно кошторису (табл. 3.2).

Обчислимо величину річного економічного ефекту:

$$E = 327600,0 - 268329,7 = 59270,3 \text{ грн.}$$

Тоді рентабельність надання вище згаданих послуг (Рп) може бути обчислена таким чином:

$$R_p = (E / \text{ПВ}) \times 100\%, \quad (3.6)$$

$$R_p = 59270,3 / 268329,7 = 22,1\%.$$

Також розраховуються індикатори для оцінки доцільності інвестування в проекти із закупівлі обладнання, що пропонується для експрес-діагностики вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування. Для цього буде використано декілька показників.

1. чиста приведена вартість проекту. Для визначення значення цього показника необхідно

- а) Визначити вартість щорічних грошових потоків;
- б) розрахувати теперішню вартість шляхом дисконтування; та

- в) визначити суму розрахованих раніше теперішніх вартостей; та
 г) розрахувати різницю між загальною теперішньою вартістю та вартістю придбання запропонованого обладнання.

Визначте величину річного грошового потоку. Для цього підсумуйте додаткові кошти, які центр, як очікується, отримає від надання послуг групою мобільних працівників з вимірювання вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування, та річну амортизацію:

$$59270,3 + 17606,5 = 76876,8 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо теперішню вартість грошових потоків за п'ять років використання вимірювального приладу та знайдемо загальну суму (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Розрахунок сумарної теперішньої вартості грошових потоків, які планується отримати від надання послуг щодо вимірювання вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування

Рік	Величина грошового потоку за рік, тис. грн.	Множник дисконтування за відповідний рік (R=18,5%)	Теперішня вартість грошового потоку, тис. грн.
1	76876,8	0,8439	64876,3
2	76876,8	0,7121	54748,0
3	76876,8	0,6010	46200,8
4	76876,8	0,5071	38984,2
5	76876,8	0,4280	32903,3
Всього			237712,6

Обчисливши різницю сумарного показника теперішніх вартостей та величини витрат на придбання запропонованого обладнання, знайдемо показник чистої теперішньої вартості:

$$\text{ЧТВ} = 237712,6 - 88032,6 = 149680,0 \text{ грн.}$$

З проведених обчислень бачимо, що чиста теперішня вартість проекту надання мобільною групою працівників Центру послуг щодо вимірювання вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування дорівнює біля 149,7 тис.грн. Це говорить про доцільність впровадження проекту, оскільки отримане значення значно є вищим від нуля.

Для оцінки ефективності проекту також використаємо індекс прибутковості (ІП), що є відносним показником. Він обчислюється як частка від ділення сумарного показника теперішніх вартостей потоків, які планується одержати від втілення проекту, на значення величини інвестицій у проект:

$$ІП = 237712,6 / 88032,6 = 2,7.$$

Оскільки показник індексу прибутковості має значення 2,7, що є більшим від одиниці, то це свідчить про достатню привабливість проекту впровадження діяльності мобільної групи по вимірюванню вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування.

Знайдемо також період окупності вкладень у проект, що здійснюються на початку його реалізації. При цьому доцільно провести розрахунок двох видів даного показника:

а) простого періоду окупності, для розрахунку якого скористаємося формулою:

$$ПОпр. = Іс / ГПр, \quad (3.7)$$

де ПОпр. - значення простого періоду окупності;

Іс - сума витрат на придбання пропонованого обладнання;

ГПр - величина потоку грошей від проекту за рік (без врахування часового фактору).

$$\text{Тоді } ПОпр. = 88032,6 / 76876,8 = 1,15 \text{ року або } 1 \text{ рік } 2 \text{ місяці};$$

б) дисконтованого періоду окупності, при обчисленні якого слід врахувати рік надходження грошового потоку. Чим пізніше надійде грошовий потік, тим меншою буде його вартість на даний момент часу.

Як показують дані табл. 3.3, величина дисконтованого грошового потоку за перший рік становить 64876,3 грн. За другий рік ще потрібно буде окупити таку суму вкладень у придбання лабораторного обладнання:

$$88032,6 - 64876,3 = 23156,3 \text{ тис. грн.}$$

Для цього знадобиться така частина другого року:

$$23156,3 / 54748,0 = 0,42 \text{ року або приблизно 5 місяців.}$$

Отже, дисконтований термін окупності - 1 рік 5 місяців, що повинно бути прийнятним для Центру. Саме за цей час інвестиції будуть повністю відшкодовані.

Значення показника рентабельності інвестицій можна обчислити як виражену у відсотках частку від ділення суми економічного ефекту, отриманого за рік, на суму вкладень у придбання обладнання, тобто:

$$(59270,3 \times 100\%) / 88032,6 = 67,3\%.$$

Результати розрахунків, що були здійснені нами, відобразимо у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Показники економічної вигідності проекту впровадження обладнання для проведення експрес-аналізу якості харчових продуктів

Назва показника	Одиниця вимірювання показника	Величина показника
Річний економічний ефект	тис. грн.	59,3
Рентабельність послуг	%	22,1
Чиста теперішня вартість проекту	тис. грн.	149,7
Індекс прибутковості	-	2,7
Термін окупності простий	роки	1,15
Термін окупності дисконтований	роки	1,42
Рентабельність вкладених інвестицій	%	67,3

Отже, аналіз отриманих нами значень проекту впровадження мобільної групи з надання послуг щодо вимірювання вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування засвідчив, що даний проект економічно доцільно втілювати.

3.2. Заходи з вдосконалення взаємодії Дніпропетровського ОЦКПХ з органами державної влади, суб'єктами бізнесу та громадськості

У багатьох регіонах нашої країни вплив людської діяльності на навколишнє середовище досяг рівня, небезпечного для здоров'я населення. Заходи у сфері охорони здоров'я та навколишнього природного середовища мають забезпечити сталий розвиток держави з екологічної точки зору, ефективно запобігати та контролювати негативний вплив людської діяльності на навколишнє природне середовище та створювати умови для підтримання життя, здоров'я та відпочинку населення.

Сучасна екологічна ситуація в Україні є критичною. Забруднення довкілля досягло рівня, який має дуже суттєвий негативний вплив на здоров'я населення.

Основними причинами екологічної кризи є наступні:

- Відсутність стратегічного мислення, що призводить до того, що деякі представники компаній ігнорують навколишнє середовище та вимоги екологічної безпеки своєї продукції з метою максимізації прибутку;

- низька екологічна свідомість місцевого населення;

- збереження пріоритетності розвитку сировинних галузей;

- Висока частка ресурсо- та енергоємних технологій промислового виробництва

- низька ефективність та старіння існуючих очисних споруд;

- недостатній рівень дотримання природоохоронного законодавства з боку різних відомств;

- недостатність фінансових ресурсів, що виділяються на охорону довкілля;

- недостатнє інформування громадськості про поточний стан довкілля.

Дані причини відображені на рис. 3.1.

Нинішня екологічна ситуація вимагає термінового втручання різних рівнів влади - національного, регіонального та місцевого. Природоохоронні заходи мають стосуватися таких сфер, як економіка, охорона здоров'я, культура, освіта та інформаційна політика.

Екологічна безпека має стати важливим елементом соціально-

економічного розвитку Дніпровського регіону. Необхідність цього пояснюється низкою факторів, серед яких вплив навколишнього середовища на стан здоров'я місцевого населення, потреба зберегти чисту природу для майбутніх поколінь та раціонально використовувати наявні ресурси, а також перспективи розвитку туристичного потенціалу регіону.

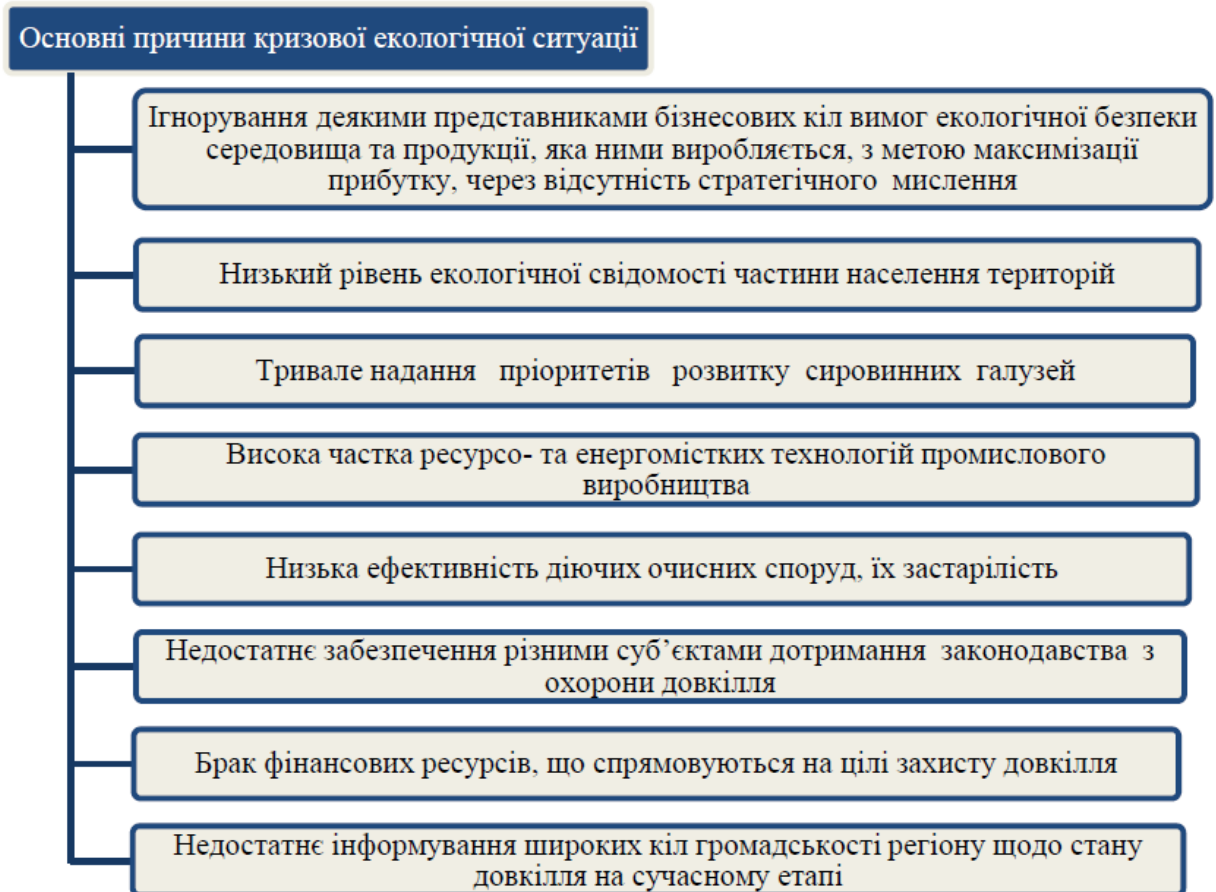

Рис. 3.1 - Причини виникнення кризової ситуації у сфері екології (розроблено автором)

Саме тому розробка та реалізація місцевих заходів, спрямованих на підвищення екологічної свідомості бізнесу та громадськості в Дніпровському регіоні, сьогодні є вкрай важливою.

Дані заходи відображені на рис. 3.2.

Як видно з рис.3.2, ці заходи включають:

- інформування представників бізнесу про стрімке погіршення стану довкілля та необхідність швидкого реагування на це

- розвиток міжрегіональної співпраці з представниками влади та бізнесу сусідніх з Дніпром областей;
- можливість реалізації грантових проектів в екологічній сфері.
- створення сприятливих умов для залучення інвестицій у сферу охорони довкілля в Дніпровському регіоні;
- формування позитивного ставлення населення до екологічної безпеки;
- формування позитивного ставлення населення до екологічної безпеки; - формування позитивного ставлення населення до екологічної безпеки.

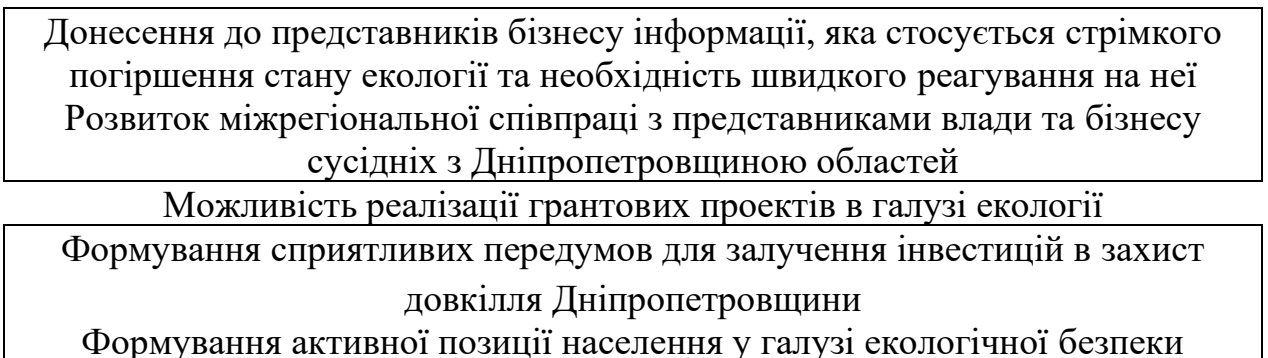

Рис. 3.2. Запропоновані заходи, спрямовані на розвиток екологічної свідомості бізнесу та громадськості Дніпропетровщини

Тісна співпраця Центру з владою, бізнесом, науковими колами та громадськістю за пріоритетними напрямками природоохоронної діяльності відіграє особливу роль у забезпеченні посилення охорони довкілля в Дніпровському регіоні.

Тому необхідно розробляти та впроваджувати заходи, спрямовані на те, щоб усі зацікавлені сторони у Дніпрі та прилеглих районах діяли позитивно у сфері екологічної безпеки.

3.3 Шляхи активізації участі Дніпропетровського ОЦКПЗ у діяльності територіальних громад

У рамках заходів, спрямованих на налагодження співпраці з бізнесом,

владою та громадськістю пропонуємо Центру разом з представниками місцевої влади та громадських організацій провести у 2020 році конференцію екологічного спрямування у м. Кривий Ріг. Прогнозована кількість учасників цієї конференції - 40 чоловік. Конференцію плануємо проводити протягом двох днів.

Розрахуємо прогнозовані витрати на проживання учасників у готельних номерах протягом 2 днів. Їх можна розрахувати за формулою:

$$Впр = Вод. \times Ку.к \times Дк, \quad (3.8)$$

де Вод. - вартість проживання у розрахунку на одного учасника;

Ку.к - кількість учасників конференції;

Дк - кількість діб проживання у готелі учасників конференції.

Враховуючи, що вартість проживання одного учасника плануємо на рівні 520 грн., обчислимо прогнозовані витрати на проживання учасників конференції:

$$Впр = 520 \times 40 \times 2 = 41600 \text{ грн.}$$

Витрати на харчування учасників конференції розрахуємо за формулою:

$$Хк = Ход. \times Ку.к \times Дк, \quad (3.9)$$

де Хк - загальні витрати на харчування учасників конференцій;

Вх.од - витрати на харчування одного учасника конференції на день.

Підставивши у вище наведену формулу значення затрат на харчування одного учасника конференції на день, які плануються у сумі 340 грн., отримаємо такі результати розрахунку:

$$Хк = 340 \times 40 \times 2 = 27200 \text{ грн.}$$

Витрати на доставку учасників до місця проведення конференції та назад розрахуємо з формули:

$$\text{Втр} = \text{Ка} \times \text{Ку.к} \times \text{Цт}, \quad (3.10)$$

де Втр - витрати на транспортування учасників пропонованої конференції екологічного спрямування;

Ка - кількість разів перевезень учасників конференції, яка рівна двом. Проте при оренді автобуса необхідно оплатити вартість руху транспортного засобу в обидві сторони.

Цт - ціна здійснення пасажирських перевезень на 1 км.

Тоді для конференції екологічного спрямування, яку планується проводити за участю Центру у Кременці, транспортні витрати складатимуть:

$$\text{Втр} = 4 \times 71 \times 16 = 4544 \text{ грн.}$$

Проаналізувавши значення витрат на транспортування учасників конференції на плановий період, можна зробити висновок, дані витрати при проведенні конференції у м. Кривий Ріг становитимуть 4544 грн.

Розрахунок загальної прогнозованої сума річних витрат на організацію конференції з екологічного спрямування у м. Кривий Ріг на 2024 рік наведена у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Прогнозована сума витрат на організацію конференції екологічного
спрямування у м. Кривий Ріг на 2024 рік

Назва заходу	Сума витрат, грн.
Оренда номерів у готелях	41600
Харчування учасників конференції	27200
Транспортні витрати	4544
Оренда конференц-залу та обладнання для проведення конференції	6300
Друкована продукція	6000
Всього	85644

Як бачимо з рис. 3.5, прогнозована сума витрат на організацію конференції екологічного спрямування у м. Кривий Ріг на 2024 рік становитиме 85644 грн. Ці кошти планується залучити з обласного бюджету.

Окрім проведення конференції, пропонуємо Центру також з метою забезпечення посилення впливу на стан екології проводити такі заходи:

- систематичні зустрічі з керівниками органів місцевої та регіональної влади;
- інформування населення про наявний стан екології;
- організація гарячої телефонної лінії та надання можливості через сайт повідомляти Центр про випадки порушення екологічних вимог;
- участь у заходах із популяризації екологічно чистого виробництва продукції, зокрема, екоферм тощо.

Очікувані кінцеві результати запропонованих заходів щодо налагодження ефективної співпраці обласного лабораторного центру з керівництвом області та міста, а також суб'єктами бізнесу в галузі розв'язання екологічних проблем дасть можливість досягнути позитивних результатів, наведених на рис. 3.3.

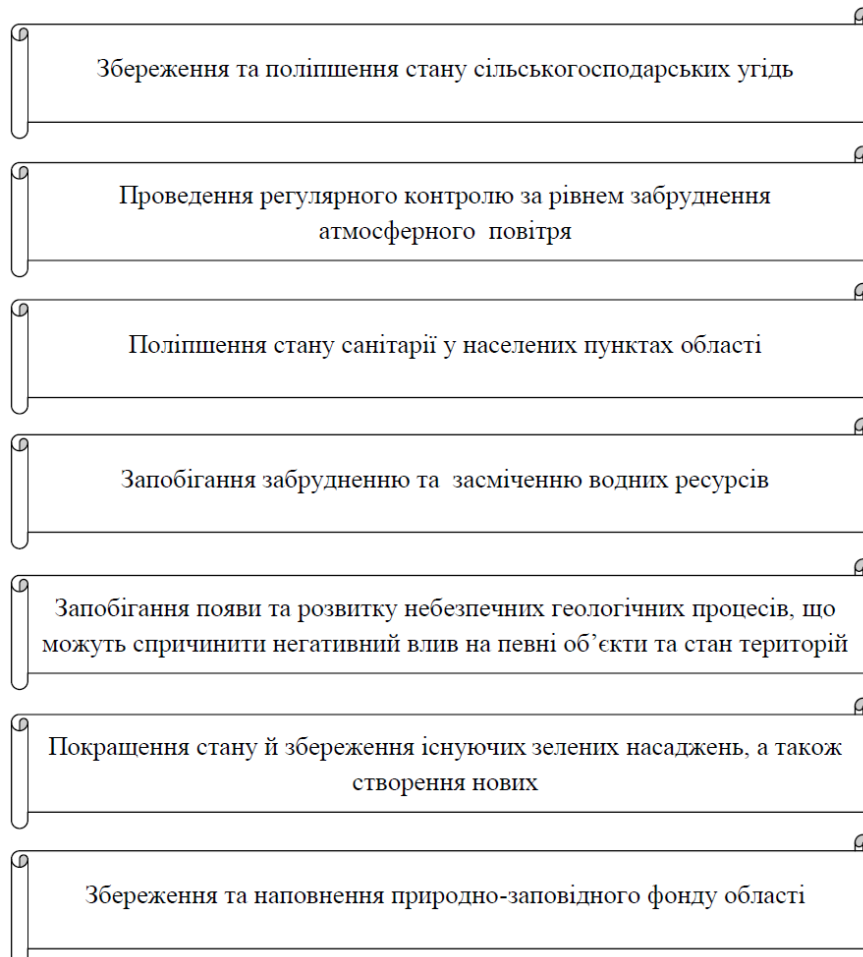

Рис. 3.3. Очікувані результати запропонованих заходів щодо налагодження

ефективної співпраці Центру з керівництвом області, міста, а також суб'єктами бізнесу та громадськості у сфері розв'язання екологічних проблем

До них можна віднести такі:

- збереження та поліпшення стану сільськогосподарських угідь;
- проведення регулярного контролю за рівнем забруднення атмосферного повітря;
- поліпшення стану санітарії у населених пунктах області;
- запобігання забрудненню та засміченню водних ресурсів;
- запобігання появи та розвитку небезпечних геологічних процесів, що можуть спричинити негативний вплив на певні об'єкти та стан територій;
- покращення стану й збереження існуючих зелених насаджень, а також створення нових;
- збереження та наповнення природно-заповідного фонду області.

Висновки до розділу 3

З метою задоволення потреб споживачів у високоякісних харчових продуктах пропонується, щоб Дніпровський обласний лабораторний центр надавав послуги з контролю якості харчових продуктів на комерційній основі. Для цього необхідно створити мобільну групу у складі двох осіб, які будуть надавати необхідні послуги та закупити необхідне обладнання. Загальна вартість закупівлі цього обладнання для центру становить 88032,6 грн.

Річні операційні витрати на утримання мобільної групи Центру з вимірювання вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування становлять 268329,7 грн.

Чиста приведена вартість проекту з надання послуг з вимірювання вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування мобільною групою співробітників Центру становить близько 149,7 тис. грн. Це свідчить про

доцільність реалізації проекту, оскільки отримане значення значно більше нуля. Індекс прибутковості становить 2,7, що більше за 1, що свідчить про достатню привабливість проекту.

Дисконтований період окупності становить 1 рік і 5 місяців, а простий період окупності - 1 рік і 2 місяці, що є прийнятним для центру. За цей період інвестиції повністю відшкодовуються. Рентабельність інвестицій становить 67,3%.

Аналіз отриманих значень для проекту впровадження мобільної бригади з надання послуги з вимірювання вмісту небезпечних речовин у харчових продуктах показує, що проект є економічно доцільним.

З метою збільшення впливу на навколишнє середовище Центр рекомендує вжити таких заходів брати участь в організації екологічних конференцій; збільшити кількість лекцій та розширити їх тематику; організувати систематичні зустрічі з керівниками місцевих та регіональних органів влади; інформувати громадськість про поточний стан довкілля; організувати "гарячу лінію" та забезпечити можливість інформування центру про випадки порушення екологічних вимог через веб-сайт а також брати участь у заходах, спрямованих на популяризацію використання Інтернету.

Очікувана вартість екологічної конференції, яка відбудеться у Кривому Розі у 2020 році, становить 85644 грн. Це фінансування надійде з обласного бюджету. Очікується, що у конференції візьмуть участь 40 учасників. Очікується, що конференція буде проходити протягом двох днів.

Очікуваним кінцевим результатом запропонованих заходів щодо налагодження ефективної співпраці між регіональними лабораторними центрами, обласними та міськими органами влади та підприємствами у сфері вирішення екологічних проблем є досягнення наступних позитивних результатів

- Збереження та поліпшення стану сільськогосподарських земель
- Регулярний моніторинг рівня забруднення повітря та швидке реагування на його зміни;

- покращення санітарних умов у населених пунктах; та
- Запобігання забрудненню водних ресурсів;
- Запобігання виникненню та розвитку небезпечних геологічних процесів, які можуть негативно вплинути на стан певних об'єктів та територій;
- Поліпшення та збереження стану існуючих зелених насаджень та створення нових зелених насаджень;
- Збереження та поповнення місцевих природно-заповідних фондів.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Послуги визначаються як будь-які засоби або вигоди, які одна сторона може надати іншій стороні Посібник з лібералізації міжнародної торгівлі послугами, підготовлений ЮНКТАД та Світовим банком у середині 1990-х років, визначає послуги так: "Послуга - це зміна статусу однієї інституційної одиниці, яка є результатом дій або домовленостей з іншими інституційними одиницями. зміна і є результатом дій та взаємних домовленостей з іншими інституційними одиницями. Послуги відрізняються тим, що вони виробляються і споживаються майже одночасно і не зберігаються. Особливим видом послуг є державна послуга.

Досліджуваний центр є державною установою, що спеціалізується на експериментальних та інструментальних дослідженнях з метою забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення, здійснює заходи, спрямовані на охорону санітарного стану населених пунктів, проводить моніторинг потенційної можливості виникнення інфекційних захворювань, професійних захворювань, отруєнь та радіаційних аварій, а також розслідує причини їх виникнення.

План моніторингу санітарних досліджень та інструментальних вимірювань центру у 2021 році виконано повністю, а у 2022 році - на 96%; у 2022 році укладено 205 платних науково-дослідних договорів на загальну суму 151234 грн, з них 130 договорів за системою ISO 17025 на загальну суму 96949,5 тис. грн. грн включно.

У 2021 році співробітники центру виконали загалом 5995 лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень, що склало 55,2% у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року (10857); у 2022 році кількість лабораторних та інструментальних вимірювань і досліджень об'єктів довкілля зросла до 12873, що у 2,23 рази більше, ніж у попередньому році. Це у 2,23 рази більше, ніж у попередньому році. При цьому кількість планових вимірювань склала 5983, що в 3,1 рази більше, ніж у попередньому році, тоді

як кількість позапланових, тобто договірних, вимірювань зросла на 6890, або в 1,8 рази.

Загальна кількість досліджених санітарними лабораторіями області проб довкілля у 2022 році становила 4916 (проведено 42796 досліджень), з них не відповідали вимогам 980, що становить 19,9%. Водночас, за 12 місяців 2021 року кількість зразків становила 8663 та проведено 92253 дослідження, з яких 1385 зразків не відповідали вимогам НТД, або 16,0%. Таким чином, кількість зразків у 2022 році була на 44% меншою, ніж у попередньому році.

У 2022 році фахівцями регіональних санітарних лабораторій досліджено 1421 зразок (5122 дослідження), з яких 39 зразків не відповідали вимогам нормативного документа, що становить 2,74% (у 2021 році фахівцями регіональних санітарних лабораторій досліджено 2840 зразків (11186 досліджень), з яких 71 зразок не відповідали вимогам, 2,5%). Кількість зразків зменшилась на 50%.

Також у 2022 році співробітники центру дослідили 3327 проб (29615 досліджень) питної води (централізоване та децентралізоване водопостачання), з яких 936 проб не відповідали вимогам НД та СН, або 28,1% (за аналогічний період 2021 року було досліджено 5475 проб (58485 досліджень), з яких 1306 зразків не відповідали вимогам НД та СН, що становило 23,9%). Кількість зразків зменшилась на 40%. Таким чином, дані моніторингу Центру екологічного моніторингу показали, що у 2022 році, порівняно з попереднім роком, стан питної води в регіоні значно погіршився.

У Дніпропетровській області відсоток невідповідності санітарно-хімічних показників у повітрі у 2022 році збільшився з 11,3% до 16,5% порівняно з 2021 роком. Загалом лабораторії центру провели 4504 вимірювання повітря (атмосферного та в приміщеннях), з яких 248 (5,5%) не відповідали нормам; за аналогічний період 2021 року було проведено 6799 вимірювань, з яких 596 (8,8%) не відповідали вимогам. Розмір вибірки зменшився на 34%.

У 2022 році центр оцінив стан вимірювань усіх міжрайонних та

міжміських управлінь (атестація лабораторій) та отримав атестат відповідності системи вимірювань вимогам ДСТУ ISO 10012:2005.

З метою задоволення потреб споживачів у високоякісних харчових продуктах Дніпровський обласний лабораторний центр пропонує запровадити послугу комерційного контролю якості харчових продуктів. Для цього необхідно створити мобільну групу з двох осіб для надання необхідних послуг та придбати необхідне обладнання. Загальна вартість придбання цього обладнання для центру становить 88032,6 грн.

Річні операційні витрати на утримання мобільної групи Центру з вимірювання вмісту небезпечних речовин у продуктах харчування становлять 268329,7 грн.

Чиста теперішня вартість проекту надання послуг з вимірювання вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування мобільною групою співробітників Центру становить близько 149,7 тис. грн. Це свідчить про доцільність реалізації проекту, оскільки отримане значення значно більше нуля. Індекс прибутковості більше одиниці на рівні 2,7, що робить проект достатньо привабливим. Дисконтований період окупності становить 1 рік і 5 місяців, а простий період окупності - 1 рік і 2 місяці, що є прийнятним для центру. За цей період інвестиції повністю відшкодовуються. Рентабельність інвестицій становить 67,3%.

Аналіз отриманих значень для проекту впровадження мобільної бригади з надання послуги з вимірювання вмісту небезпечних речовин у харчових продуктах показує, що проект є економічно доцільним.

З метою збільшення впливу на навколишнє середовище Центр рекомендує вжити таких заходів: брати участь в організації екологічних конференцій; збільшити кількість лекцій та розширити їх тематику; організовувати систематичні зустрічі з керівниками місцевих та регіональних органів влади; інформувати громадськість про поточний стан навколишнього середовища; організувати гарячу лінію та забезпечити можливість інформування центру про випадки порушення екологічних вимог через веб-

сайт а також брати участь у заходах з популяризації використання Інтернету.

Очікувана вартість екологічної конференції, яка відбудеться у Кривому Розі у 2020 році, становить 85644 грн. Це фінансування надійде з обласного бюджету. Очікувана кількість учасників конференції - 40 осіб. Тривалість конференції запланована на два дні. Очікуваним кінцевим результатом запропонованих заходів щодо налагодження ефективної співпраці між регіональними лабораторними центрами, регіональними та муніципальними органами влади та підприємствами у сфері вирішення екологічних проблем є досягнення наступних позитивних результатів:

- збереження та поліпшення стану сільськогосподарських земель
- регулярний моніторинг рівня забруднення повітря та швидке реагування на зміни; та
- покращення санітарного стану населених пунктів
- запобігання забрудненню водних ресурсів;
- запобігання виникненню та розвитку небезпечних геологічних процесів, які можуть негативно вплинути на стан окремих об'єктів та територій;
- поліпшення та збереження стану існуючих зелених насаджень та створення нових зелених насаджень;
- збереження та поповнення місцевих природно-заповідних фондів.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Станьковська І.М., Перезовова І.М. Маркетингові послуги в управлінні конкурентоспроможністю: діагностика, оподаткування, експертиза [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: [irbis-nbuv.gov.ua > cgi-bin > orac > search > Modre_2012_2_47](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/orac/search/Modre_2012_2_47)
2. Котлер Ф. Основы маркетинга [пер. с англ.]/ Ф. Котлер. -М.: Прогресс,1990. - 736 с.
3. Сахно Є. Ю. Менеджмент сервісу: теорія та практика/ Є.Ю. Сахно, М.С.Дорош, А.В.Ребенко.- К.: ЦНЛ.- 2010.- 328 с.
4. Моргулець Б.М. Менеджмент у сфері послуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https://pidruchniki.com/19640805/menedzhment/menedzhment u sferi poslug](https://pidruchniki.com/19640805/menedzhment/menedzhment_u_sferi_poslug)
5. Чаусовська С. І. Поняття публічних послуг та їх класифікація [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/12021/20.pdf>
6. Центр політико-правових реформ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [ІІР://irp.org.ua](http://irp.org.ua)
7. Щодо надання роз'яснень термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» : лист Міністерства юстиції України № 967-0-209-22 від 18.12.2009 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakonO.rada.gov.ua>
8. Писаренко Г.М. Адміністративні послуги в Україні / Г.М. Писаренко // Актуальні проблеми держави і права. - 2005. - № 26. - С. 160-165. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.apdp.in.ua>.
9. Шиндель Ю.А. Зміст надання публічних послуг у складі злочину, передбаченому ст. 365-2 Кримінального кодексу України / Ю.А.Шиндель // Вісник Харківського національного університету.-2013.-С. 173-177.
10. Тихомиров Ю.А. Теорія компетенції / Ю.А. Тихомиров. - М. : Вид.

Тихомирова Ю.А., 2001. - 355 с.

11. Тимошук В.П. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / В.П.Тимошук. - К. : Факт, 2003. - 496 с.

12. Резнікова В. В. Послуга як правова категорія та ознака посередницьких договорів / В. В. Резнікова // Університетські наукові записки. - 2007. - №4 (24). - С. 234-240. - Режим доступу : <http://www.univer.km.ua/visnyk/1442.pdf>.

13. Степанов Д. Услуги как объект гражданских прав / Д. Степанов // Российская юстиция. — 2005. — № 2. — С. 17.

14. Алексеев С. С. Об объекте права и правоотношения / С. С. Алексеев // Вопросы общей теории советского права. — М., 1960. — С. 297.

15. Индюков Н. П. Услуга как объект гражданского правоотношения / Н. П. Индюков // Проблемы права, социалистической государственности и социалистического управления. — Свердловск, 1978. — С. 33.

16. Кротов В. М. Обязательства по оказанию услуг / В. М. Кротов // Гражданское право. — М., 1998. — Ч. 2. — С. 538; Защита прав потребителей / под ред. В. П. Палиюка. — Николаев, 1996. — С. 82; Кротов М. В. Обязательство по оказанию услуг в советском гражданском праве. — Л., 1990. — С. 41.

17. Приходько В. Послуга як правова категорія договору розшуку / В. Приходько // Підприємництво, господарство і право. — 2006. — № 5. — С. 82.

18. Шешенин Е. Д. Общие проблемы обязательств по оказанию услуг / Е. Д. Шешенин // Антология уральской цивилистики. — М., 2001. — С. 45—64.

19. Дроздова Н. В. Договір про надання фінансових послуг у цивільному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.03 / Н. В. Дроздова. — К., 2005. — С. 9—11.

20. Макконелл К. Р., Брю С. Л. Экономика: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконелл, С. Л. Брю ; пер. с 14-того англ. издания. — М. : ИНФРА-М, 2005. — XXXVI. — С. 965.

21. Трофименко А. В. Проблемы теории нематериальных объектов (гражданско-правовой аспект) : автореф. дис. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : 12.00.03 / А. В. Трофименко. — Саратов, 2004. — С. 12.
22. Саватье Р. Теория обязательств: юридический и экономический очерк / Р. Саватье ; пер. с франц. Р. О. Халфиной. — М. : Прогресс, 1972. — С. 53—55. Цитується за: Волков Ю. Ф. Экономика гостиничного бизнеса / Ю. Ф. Волков. — Ростов-на-Дону : Фенікс, 2005. — С. 4.
23. Щуковская О. М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг : авто-реф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : 12.0.03 / О. М. Щуковская. — СПб., 2006. — С. 16.
24. Космін Ю. П. Поняття та види послуг. Договори про надання юридичних і фактичних послуг (доручення, комісія, схов, охорона об'єктів) / Ю. П. Космін // Цивільне право : навч. посіб. / О. А. Підпригора, Д. В. Боброва, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць, О. В. Дзера [та ін.] / за ред. О. А. Підпригори, Д. В. Бобрової. — К. : Вентурі, 1996. — С. 265.
25. Иванов Н. Н. Сфера услуг как объект исследования и управления / Н. Н. Иванов. — СПб., 2000. — С. 23—31.
26. Тихомиров Ю.А. Совершенствование организации управления и оказания публичных услуг / Ю.А. Тихомиров, М.Д. Чеснокова // Журнал российского права. - 2005. - № 3. - С. 28.
27. Мицкевич Л.А. Предоставление публичных услуг как вид государственного управления / Л.А. Мицкевич // Публичные услуги: правовое регулирование (российский и зарубежный опыт) / под общ. ред. Е.В. Гриценко, Н.А. Шевелевой. - М. : Волтерс Клувер, 2007. - С. 21-37.
28. Лагеза Є. Класифікація надання публічних послуг в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://vjhr.sk/archive/2015_5_1Z13.pdf
29. Нестеров А. В. Понятие услуги государственной, общественной (социальной) и публичной / А.В. Нестеров // Государственная власть и местное самоуправление. - 2005. - № 11. - С. 22-26.
30. Венедіктова І.В. Юридична природа публічних послуг // Вісник

Харківського національного університету. - 2009. - № 841. - С. 88-91.

31. Сороко В.М. Надання публічних послуг органами державної влади та оцінка їх якості : [навч. посіб.] І В.М. Сороко. - К. : НАДУ, 2008. - 104 с.

32. Матеріали семінару «Реформування основних адміністративно- правових інститутів: проблеми теорії і практики». Центр політико-правових реформ, 28 листопада 2003 р. - К., 2003. - С. 52.

33. Методичні рекомендації з використання інструментарію стратегічного планування в роботі органів місцевого самоврядування : науково- виробниче видання / Я. В. Бережний, О. В. Слобожан; за наук. ред. І. В. Козю-ри. - Київ : «К.І.С», 2010. - 28 с.

34. Мущинська Н. Ю. Публічно-приватне партнерство як інструмент сталого регіонального розвитку [Електронний ресурс] / Н. Ю. Мущинська. - Режим доступу : <http://eprints.kname.edu.ua>

35. Бобылев С. Н. Экономика природопользования / С. Н. Бобылев, А. Ш. Ходжаев. - Москва, 2003. - 567 - с. 194.

36. Серебрянський Д. М. Збір за забруднення навколишнього природного середовища : дослідження семантики терміну, аналіз економічної дієвості [Електронний ресурс] / Д. М. Серебрянський, Н. В. Новицька // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2009. - № 2. - С. 320-331 - Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Znpnudps/2009_2/pdf/09sdmaee.pdf.

37. Серебрянський Д. М. Дослідження регулюючої функції збору за забруднення НПС як інструменту екологізації національної економіки України / Д. М. Серебрянський, Н. В. Новицька // Збалансований (сталій) розвиток України - пріоритет національної політики : матеріали Всеукраїнської наукової екологічної конференції (Київ, 26.10.2010). - К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2010. - С. 47-51.

38. Про Порядок розроблення і затвердження нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин та перелік забруднюючих речовин, скидання яких нормується : Постанова КМ України : від 11.09.1996

- р. № 1100 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1100-96-%EF%39>. Водний кодекс України : від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Верховної Ради України - Режим доступу: [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=213 %2F95-%E2 %F0](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=213%2F95-%E2%F0)
40. Про відходи: Закон України : від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу : Офіційний сайт Верховної Ради України: [http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=187 %2F98-%E2 %F0](http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=187%2F98-%E2%F0)
41. Залеський І. І., Клименко М. О. Екологія людини / І. І. Залеський, М. О. Клименко. - К.: Академія, 2005.- 288с.
42. Власов, В.И. Эволюция взглядов на глобальные трансформации (исторический аспект) [Текст] /В.И.Власов //Карельский научный журнал. - 2014.- №1 (6) .- С.80-83.
43. Воронкова В.Г. Філософія глобалізації (соціально-антропологічні виміри).- Запоріжжя: РВВ ЗДІА, 2009.- 234с.
44. Гидденс Э. Ускользающий мир: как глобализация меняет нашу жизнь / Пер. с англ. - М.: Издательство «Весь Мир», 2004. - 120 с.
45. Кисельов М.М., Канак Ф.М. Національне буття серед екологічних реалій. - К.: Тандем, 2000. - 320 с.
46. Толстоухов Анатолій. Глобалізація. Влада. Екомайбутнє. К.: Вид. ПАРАПАН, 2003. - 308 с.
47. Кисельов М.М. Екополітичні зрізи глобалізації // Практична філософія. - №1. - С.111-122.
48. Голубець М.А., Екосистемологія.- Львів: Поллі, 2000.- С.53.
49. Горшков В.Г. Физические и биологические основы устойчивости жизни./Отв.ред.К.С.Лосев.-М.:ВИНИТИ,1995.-470 с.
50. Екологічна енциклопедія: У 3 т. / Редколегія: А.В.Толстоухов (головний редактор) та ін.— К.: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2006. -

Т.1: А-Е. - 432 с.

51. Лосев К.С., Ананичева М.Д., Чеснокова И.В. Ландшафтоведение и экология - соотношения и структурные единицы. /Укр. геогр. журн. - 2001, № 4.-С.53.

52. Мечников И.И. Этюды оптимизма. М.:Наука,1987.- С.199.

53. Лосев К.С. Бюджет антропогенного углерода и роль экосистем в его эмиссии и стоке в глобальном и континентальном масштабах. /Страны и регионы на пути к сбалансированному развитию. Сборник научных трудов. - Киев, «Академперіодика», 2003. - С.36-41.

54. Сонько С.П. Засадничі принципи ноосферного природокористування у контексті концепції сталого розвитку. / Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ, №8, 2006. - С. 74-87.

55. Сонько С.П. Концепція ноосферних екосистем та перспективи її розвитку у агроекологічних дослідженнях./ Збірник тез міжвузівської наукової конференції «Екологія - шляхи гармонізації відносин природи та суспільства». Умань, 2009.- С.6-8.

56. Сонько С.П. Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми. Наукова монографія. Київ: Ніка Центр, 2003. - 287 с.

57. Безпека життєдіяльності: Навч. Посібник / За ред.Є.П.Желібо, В.М.Пічі. - Київ: «Каравела»; Львів: «Новий Світ-2000», 2001. - 320 с.

58. Джигерей В.С., Житецький В.Ц. Безпека життєдіяльності. - Львів: Афіша, 2001. - 256 с.

59. Дуднікова І.І. Безпека життєдіяльності: Навч. Посібник. - К., 2003. - 268с.

60. Охорона праці та безпека життєдіяльності населення у надзвичайних ситуаціях / І.В.Кочін, Г.О.Черняков, П.І.Сидоренко та ін. / За ред. І.В.Кочіна. - К.: Здоров'я, 2005. - 432 с.

61. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2005. - 320 с.

62. Гігієна харчування з основами нутриціології / В.І. Ципріян та ін. Навч. Посібник. - К.: Здоров'я, 1999. - 568 с.

63. Даценко І.І., Габович Р.Д. Профілактична медицина. - К.: Здоров'я, 2004. - 792 с.
64. Пистун І.П., Березовецький А.П., Тубальцев А.Н. Безопасность жизнедеятельности. - Львов: Афиша, 2003. - 336 с.
65. Фефилова Л.К. Безопасность жизнедеятельности и медицина катастроф: Учебник. - М.: Медицина, 2005. - С. 237-258.
66. Аналіз зарубіжного досвіду публічного адміністрування / за 139є. 139ед.. О. М. Мельтюхової. - К. : НАДУ, 2022. - 65 с.
67. Брус Т. Імплементация системи оцінювання надання адміністративних послуг в Україні / Т. Брус, Ю. Даньшина // Актуальні проблеми державного управління. - 2013. - Вип. 3. - С. 44-48.
68. Брус Т. М. Удосконалення процедури надання адміністративних послуг в органі публічного управління / Т. М. Брус, Ю. В. Даньшина // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Державне управління. - 2013. - № 2. - С. 22-29.
69. Брус Т. М. Удосконалення процедур надання адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи / Т. М. Брус, Ю. В. Даньшина // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. - 2013. - Вип. 4. - С. 88-97.
70. Бурега Р. В. Соціальна сутність та значення надання адміністративних послуг / Р. В. Бурега // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. - 2013. - Т. 14, Вип. 276. - С. 31-37.
72. Буренко Т. Тенденції розвитку організаційно-правового забезпечення адміністративних послуг в Україні / Т. Буренко // Актуальні проблеми державного управління. - 2010. - Вип. 4. - С. 14-18.
73. Буханевич О. М. Класифікація адміністративних послуг / О. М. Буханевич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015. - Вип. 33 (2). - С. 7-10.
74. Буханевич О. Контроль у сфері надання адміністративних послуг: сутність та особливості здійснення / О. Буханевич // Evropsky politicky a

pravni diskurz. - 2015. - Vol. 2, Iss. 4. - С. 291-296. -

75. Буханевич О. М. Критерії встановлення платних та безоплатних адміністративних послуг / О. М. Буханевич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2015. - Вип. 31(2). - С. 114-117.

76. Буханевич О. М. Організаційно-правові аспекти діяльності центрів надання адміністративних послуг в зарубіжних країнах / О. М. Буханевич // Право і суспільство. - 2015. - № 4(2). - С. 105-109.

77. Буханевич О. Поняття «адміністративна послуга» в контексті адміністративної реформи України / О. Буханевич // Evropsky politicky a pravni diskurz. - 2015. - Vol. 2, Iss. 3. - С. 230-234.

78. Буханевич О. М. Проблеми надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування / О. М. Буханевич // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. - 2015. - Вип. 14 (1). - С. 71-73.

79. Буханевич О. М. Теоретичні та практичні передумови комплексного підходу до вивчення і розв'язання проблем переліку адміністративних послуг / О. М. Буханевич // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2015. - № 2. - С. 45-49.

80. Буханевич О. М. Якість і доступність адміністративних послуг як елемент їх правової характеристики / О. М. Буханевич // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2015. - № 2 (1). - С. 89-95.